

Eesti vabatahtlike mälestussammas Malmi kalmistul Helsingi lähedal
(Foto: Mark Kareli)

Soomepoisid mälestasid langenuid

Üle 200 eestlase langes Soome jätkusõjas

Neljap., 5. juulil oli üle 50 inimese kogunenud Helsingisse Malmi kalmistule, et austada 35 aastat tagasi langenud eesti vabatahtlike – soomepoiste – mälestust. Kohale oli sõitnud grupp soomepoiste Rootsi ning osavõtjate seas võis näha mitmeid tuntud soomlasist Eesti sõpru.

Eesti sangarihaudade alale püstitatud mälestuskivi juures toimus lühike mälestusteenistus. JR 200 Sõpradeühingu ja Soomepoiste Mälestusfondi esindajate poolt asetati mälestuskivi jalale loorberipärg langenud eesti vabatahtlike mälestuseks kõikide elusolevate soomepoiste nimel. Pärja sini-must-valgete lindidel oli JR 200 deviis „Tuleviku pandiks“.

JR 200 Sõpradeühingu esimees Väino Esken andis oma eesti- ja soomekeelses sõnavõtus kokkuvõtliku tausta sellele mälestusaktile. Ta märkis m.h., et otseselt andis oma elu meie vennasrahva vabaduse eest üle 200 eestlast. Neist on Malmi kalmistule maetud 95 meest. Kõik need langenud mehed samalaadsetel Eesti aavil selle ohvri eest, mille andsid soome vabatahtlikud 25 aastat varem Eesti Vabadussõjas.

Kõneleja toonitas, et soomepoiste eesmärk oli kaugemale ulatuv: Nad võitlesid ja langesid eesmärgi eest, milleks oli taastada vaba, rippumatu ja demokraatlik Eesti vabade rahvaste peres. See oli ju kõikide Eesti üksustes võitlejate eesmärgiks.

Väino Esken jätkas: „Malmi

kalmistul, hõimumaa mullas, puhkavad helsinglastest ning ingeri ja ida-karjala hõimuseõrudest relvavendade kõrval need eesti poisid, kes langesid Rajajõel, Jalkalas, rasketes tõrje- ja viivitushingutes 1944. a. suvel Karjala Kannasel, Viiburi piirkonnas ja Vuokse. Samas puhkab ka eestlastest mereväelasi, kes andsid oma elu laevadel või rannakaitseüksustes Viiburilahe saarestikus.

Samalaadsetel mälestuste ka neid, kes 35 aastat tagasi jäid lahinguväljale või keda matsid Soomelaste lained. Mälestame neid eestlasest kaugluuremehi, kes langesid Ida-Karjala laanes. Mälestame kõiki neid, kes leidsid viimse puhkepaiga teistel Soome sangarikalmistul.

Me mõtleme harduses kõikidele soomepoistele-relvavendadele, kes langesid 1944. aasta sügisel kodumaal, püüdes koos teiste rahvuslike üksustega tõrjuda sissetungivat vaenlast. Meenutagem neid sadu soomepoiste, kes jätsid oma elu Eesti vabaduse kaitsel Tartu all, Tallinna juures ja mujal kodumaa pinnal. Meenutagem neid, kes langesid metsavendadena ning hukkusid põgenemisel või vangilaagrites.“

STOKHOLM

Eesti Kultuuri Koondises registreeritud üritused:

Teisip., 21. aug. kell 10.00 Stockholm Eesti Algkooli avaaktus kooli aulast, Svartmangatan 20–22.

14. sept.–5. okt. Ville Topsis separaatanäitus „Konstruktsioonid ja kollaažid“ Eesti Majas.

Reedel, 21. sept. kell 18.00 on Eesti Majas Realistide kokkutulek.

Reedel, 5. okt. kell 18.00 Eesti Kultuuri Koondise kultuuriõhtu Eesti Majas.

Laup., 6. okt. kell 19.00 Prantsuse Lütseumi endiste õpilaste kokkutulek külalistega ja lõunasöök Eesti Majas.

Pühapä., 28. okt. kell 16.00 Eesti Majas „Triinu“ aastapäeva koosviibimine.

Oktoobris on Pinna Studio teatrietendus.

Reedel, 16. nov. kell 18.00 Eesti Kultuuri Koondise kultuuriõhtu Eesti Majas.

Pühapäevadel, 11., 18. ja 25. nov. kell 14.30 on Eesti Majas Eesti Kultuuri Koondise korraldusel päevased teatrietendused.

Reedel, 30. nov. Stockholm Kaubanduslikukooli aulast Tartu Ülikooli aastapäeva aktus.

Novembris toimub Ilon Wiklandi originaalillustratsioonide näitus Eesti Majas.

Detsembris toimub Karin Lutsu värviliste gravüüride näitus Eesti Majas.

Leinateateid

Ellen Marvet, neiuana Roots, suri 10. juulil Stockholmis. Ta oli sünd. 24. okt. 1922 Valgas.

Evald Loo suri 22. juulil Stockholmis. Ta oli sünd. 26. jaan. 1908 Tallinnas.

Kõneleja lõpetas: „Me austame kõikide langenud relvavendade-soomepoiste mälestust. Säilgu mälestus neist tulevastele põlvkondadele: Nad andsid oma elu vennasrahvaste vabaduse eest ja Eesti tuleviku pandiks.“

Mälestusteenistus raamistasid kaks laulu ühte soome meeskoori kuuluvalt toptel-kvartetilt. See laulus alguses eesti keeles Miina Härma „Meeste laulu“ (Jakob Liivi sõnadele) ja lõpetas Heikki Klemetti seadud vana lauluga „Oi kallid Soomeinimesed“.

Vahetult pärast pärjapanekut Malmi kalmistul asetati soomepoisid pärja ka Helsingi südalinnas Vana Kiriku pargis asuvalle soome vabatahtlike mälestussambale, sellega austades nende soome vabatahtlike mälestust, kes andsid oma elu Eesti Vabadussõjas 60 aastat tagasi.

Nõuame vangistatud vabadusvõitlejate kohest vabastamist!

Matti Kiirend

Kalju Mättik

Sergei Soldator

Artjom V. Juskevits

Kirjutage president Carterile vangistatud vabadusvõitlejate pärast

BATUN'i (Baltic Appeal to the United Nations) informatsioonibülletään (nr. 328, 27.5 1979) pöördub avalikkuse poole palvega kirjutada USA president Jimmy Carterile vangistatud eesti, läti leedu vabadusvõitlejate pärast.

Kirjas palutakse, et president aitaks järgnevat teisitöötajaid: Artjom Juskevits, Mati Kiirend,

Kalju Mättik ja Sergei Soldator (Eesti); Žanis Skudra, Ivars Grabans, Maigonis Ravins, Maris Tilgals, Janis Tilgals ja Eliass Tumilkans (Läti), ning Balys Gajauskas, Vladas Lapienis, Petras Paulaitis, Viktoras Petkus ja Algirdas Žipre (Leedu).

BATUN-i poolt on koostatud ka alljärgnevat ingliskeelne tekst, mida palutakse kirjababeril ümber kirjutada ja saata presidendi aadressile.

Kiri on järgmine:

The President
The White House
Washington, D.C: 20500
Sir:

(Saatja nimi)
(Kuupäev)

I am very grateful to you for having helped five Soviet dissidents to regain their freedom. I was overjoyed at learning that the long public silence of our Government on behalf of human rights in Eastern Europe had been a constructive one. However there are many more dissidents who are still in Soviet jails. Please, continue your active defense of human rights until all of them are free. In particular, please help these dissidents from from the Baltic countries: from Estonia – Artem Yuskevych, Mati Kiirend, Kalju Mättik, Sergei Soldator; from Latvia – Žanis Skudra, Ivars Grabans, Maigonis Ravins, Maris Tilgals, Janis Tilgals, Eliass Tumilkans; from Lithuania – Balys Gajauskas, Vladas Lapienis, Petras Paulaitis, Viktoras Petkus, Algirdas Žipre.

Sincerely
(Allkiri)

KEep 799 - I

Islami pomm

Samaaegselt kui Ühendriigid ja N. Liit püüavad Salt II-lepinguga reguleerida omavahelist võidurelvastust, on vaatepildile ilmumas uus hädakoht, islami pomm, mis võib tugevasti kõigutada olukorda maailmas ja muuta selle endisestki ebakindlamaks.

Need muhamedi riigid, kes on kõige rohkem huvitatud niisugusest pommit, on Pakistan ja Liibüa. Nendest esimene on juba aastaid teinud pingutusi, et saada omale uraani rikastustehase, mida ta ei vaja mitte aatomjõu rahulikuks kasutamiseks. Esiti Pakistan sai lubadusi Prantsusmaalt, kuid see on hiljem loobunud pakistani abistamisest. Nii on Pakistan olnud suunitud ootma rikastustehase osadid mitmelt maalt.

Pakistani põline vaenlane India katsetas aastaid tagasi oma aatompommi, kuid on loobunud selle edasiarendamisest. Seega Pakistanil ei ole enam vaja aatompommi oma kaitseks, vaid teisteks eesmärkideks. Nii on ka Ühendriigid loobunud Pakistani abistamisest aatomjõu alal, kuna ameerika seaduste järgi ta ei tohi anda abi maale, kes arendab kontrollimata tuumajõu kapatsiteeti.

Ka Liibüa on maa, kus marumuhameedlus on võimalik. Ja ka tema on ülimalt huvitatud uraani rikastamisest. Peale selle on juba paar aastat liikunud kuuldsid, et Liibüa on nõus finantseerima Pakistani uraani rikastamiskava. Tuleb ka konstateerida, et N. Liit on nõus ehitama Liibüasse aatomjõuajama ja et Soome on valmis selle ehitamisel kaasa aitama. Kindlat lepingut selle kohta ei ole aga vist veel tehtud.

Liibüa huvi osavõtuks „islami pommi“ ehitamisest on eriti tähelepanv selle tõttu, et see maa on aastate jooksul andnud omapoolset abi ligikaudu kõigile rahvusvaheliste terroriorganisatsioonidele. On pikema selge, et aatompomm Liibüa taolise maa käes tähendaks Kesk-Ida olukorra muutumist ühe hoobiga.

Islami riikide ühine huvi aatompommi vastu on seoses selle usu tõusuga viimasel ajal. Marumuhameedlased on pääsnud võimule mitte ainult Pakistanis ja Liibüas, vaid ka Iraanis, ja tundemärke sellest arengusuunast on näha ka Egiptuses, Saudi-Araabias ja mujal. Pärast selle tuleb võtta arvesse, et muhamedi maade rahvaarv kasvab kiiresti ja võib varsti tõusta 300 miljonile.

Oma mõju maailmapoliitilisele arengule avaldab ka see tõsiasi, et Lääne-Euroopa maadele on sisse rännanud 5,4 miljonit muhameedlast. Prantsusmaal neid on 1,9 miljonit, Lääne-Saksamaal 1,5 miljonit, Inglismaal 1 miljon, Itaalias 0,5 miljonit ning isegi põhjamaadel 40.000.

On ilmselt, et need muhameedlased on tulnud Euroopasse, et jääda siia. Mošeesid hakkab olema juba paljudes Euroopa linnades: Pariisis, Londonis, Genfis, Lääne-Berliinis, Lissabonis, Amsterdamis, Manchesteris ja mujal. Ja kui kolme aasta pärast tõuseb Roomas, mitte kaugel Vatikanist, Monte Antenne all 44 meetri kõrgune minarett, on selles juba midagi sümbolset.

Muhamedi riigid on hiljuti asutanud oma riigikaitsetehnoloogilise instituudi, mida juhib Pakistan. Sellele instituudile ülesandeks on luua muhamedi riikidele võimas arsenal.

Soome vabatahtlike mälestussambal on Villem Ridala „Epitaphium“ eesti, soome ja rootsi keeles

(Fotod: Vello Mänd)

Vladimir Bukovski esinemisringreis Rootsis

Ida-Euroopa Solidaarsuskomitee korraldusel ja kutsel saabus Rootsi esinemisreisile Nõukogude vastupanuliikumise üks nimekaimaid juhte praegu vabas maailmas: kirjanik Vladimir Bukovski. Tema esinemised toimuvad: Stockholmis teisp., 4. sept. Medborgarhuset'is kl. 19.00, Göteborgis kolmap., 5. sept. Burgården'i gümnaasiumis. Skandinaviam'i hoone juures kell 19.00; Malmös neljap., 6. sept. Borgarskola aulaks Regimentsgatan 36 kell 18.30 ja Upsalas reedel, 7. sept. ülikoolis, saal 10, kell 19.00.

Bukovski viimane teos ilmus hiljuti rootsi keeles: „Och vinden vänder igen“, Norstedt'i kirjastusel. Maailma arvustus peab seda üheks olulisemaks teoseks N. Liidu siseprobleemide kohta.

* Fil.kand. Madis Üürke ja Anna Magnusson-Nilsson kihlusid Sollentunas.

* Tehnika üliõpilane Jaan Koort ja majandusteadlane Anita Wilén laulatati Rootsi saatkonnas Lissabonis.

* Chicago ja Buffalo eesti koguduste õpetaja Johan Teras tähistas 7. juulil oma 70. sünnipäeva.

kust relvi vajavad riigid võivad neid saada.

Tõuke muhamedi riikide koostööle relvastuse alal andis nende maade Londonis peetud riigikaitsekonverents. Selle otsustes apelleeriti kõigi muhamedi riikide poole, et nende valitsused astuks koostööse kõigil aladel, et muhamedi maailm „suudaks säilitada oma ideoloogilise puutumatuse ja territoriaalse iseseisvuse ning vallutada tagasi kõiki oma alad, mida muulased on haaranud endale kallalrõngadega ning jõu kasutamiseks“.

ER

Stokholmi ülikool keeldub koostööst

SAKSA INSTITUUT Stokholmi Ülikooli juures lükkas tagasi DDR (Saksa Demokraatliku Vabariigi loe: Ida-Saksamaa) Kultuurikeskuse ettepaneku korraldada ühiselt idakultuurinädal kultuurinäda – DDR-Kulturwoche – Stockholmi Ülikooli juures.

Siinsete ajalehtede andmeil on keeldumist põhjendanud julm ofensiiv, mida režiim on hakanud teostama vabadust nõudlevate kirjanike vastu. Või nagu ülikooli germanistika professor Gustav Korlén „Dagens Nyheteri“ teatel on väljendanud: „Viimased abinõud DDR kirjanike vastu olid tilgaks, mis pani karika üle voolama“.

Koostööd äratlemiskirjasa Ida-Saksa Kultuurikeskusele märgivad Saksa Instituudi direktor Helmuth Müssener ja abidirektor Olof Nyhlén, et arvestades praegu Ida-Saksamaal valitsevat kultuuripoliitilist olukorda, Saksa Instituut ei ole valmis osa võtma kavandatud DDR-nädala korraldamisest.

* Noortehühid Indrek Ojamaa ja Anu Irja Parming abiellusid „Järvemetsa“ noortelaagris Lakewoodis USA-s.

Õiendus

Eelmisesse „Teatajasse“ (nr. 14, 1979) on juhtunud paar eksitavat trükiviga. Lk. 12 – „Arnold Meri puudulik elulugu“ Nikolai Karotamm puudutava osa 1. lõigu lõpp on õigesti:

„1944. a. sügisel saabus uuesti Eestisse, täites nüüd kompartei I sekretäri kohta. Eelmine I sekretär Karl Säre, kes jäeti 1941. a. augustis Eestisse põrandaaluse töö juhiks, reetis sakslastele põranda alla jäetud kommuniste.“

Lk. 3 – „Kaks koosolekut“ 3. lõigu 2. lause peab olema:

„Kaugemates riikides relvastatakse üles kommunistlik gerilja.“

tugejad kinfutavad

Jüri Vilmsi põrnu toomisest

„Teatajas nr. 13, 7.07.79. a. ilmus B. Mäelo artikkel „Veel Jüri Vilmsist“. Selles artiklis toodud andmed Jüri Vilmsi põrnu kodumaale toomise aja kohta ei vasta tõele – nii B. Mäelo enda kui ka Elmar Kirodari poolt näidatud ajad. Kirotar ütleb, et see oli 1919. a. detsembris, M/r. „Lennukiga“.

Mina teenisin Vabadussõja ajal M/r. „Lennukil“. 1919. a. detsembris „Lennuk“ oli Tallinnas Noblessneri doki ellingle üles tõmmatud, kus talle uued propellerid pandi ja turbiinide liinid õiendati. Need said vigastada 1919. a. oktoobris Kaporje lahes dessandi tegemisel. 1920. a. kevadel tuli „Lennuk“ ellingle alla ja hakati tagasi panema kahureid, miinitorpeedo aparate ning muud varustust, mis olid maha võetud enne ellingle minekut.

Ülejäanud aja seisime Tallinna reidil ankrus. Talveks asetati laevad sadamatehaste kanalis.

1921. a. suvel käisime väljas õppusi tegemas ja sügisel käisime Helsingis dokis laevapöhis värvi- mas, mida Noblessneri omas ei saanud teha.

1922. a. mind viidi s/l „Lembitule“ ja seisime jälle sadamates. Minu teada „Lennuk“ käis siis, see on 1922. a. varakevadel Jüri Vilmsi põrnu ära toomas.

Mäletan, et läksime „Lembitule“ sadamakontori juurde M/r. „Lennukit“ vastu võtma, kui see Soomest tuli ja aset võttis sadamakontori juures kai ääres, kus Jüri Vilmsi põrm maale toodi. Täpset aega enam ei mäleta. „Teatajas“ nr. 11, 9.6.79. a. Viktor Obet ütleb ka, et see ei toimunud sõja ajal vaid hiljem, rahu ajal.

Gustav Säsk kaptenmajor

elling – koht laevade remontimiseks

Toimetuse järele märkus

1935. a. ilmus Tallinnas raamat: Andres Parl „Jüri Vilms“. Lk. 55 loeme:

„15. detsembril (1920) hommikul sõitis Eesti sõjalaev „Lennuk“ Helsingi, et tuua oma iseseisvuse ohvreid nende poolt unistatud nüüd juba tõesti v a b a Eesti pinnale. Saatkonnast, kes sellest kurvast toimingust osa võtsid, olgu nimetatud J.V. kaaslane Päästekomitees prof. Konik, välisminister Strandman ja J. Vilmsi 68-aastane isa.“

Õhtul jõuti Tallinna sadamasse, kus ootas suur hulk leinavat rahvast Riigivanema ja kaitseministri ga eesotsas.

Õöks jäid puusärgid laevale kattedisse auvahtkonna valve kuni järgmise päeva hommikuni, mil oli ette nähtud vabaduse ohvrite Eesti oma mulda puhkusele saatmine.“

See peaks selgitama, millal Jüri Vilmsi põrm kodumaale toodi.

* Helmi Tuuling tähistab oma 70 aastast sünnipäeva 19. augustil Stokholmis.

* Mäeinsener M. Mihkel Mathiesen ja Halina Tylko abiellusid Faringdon, Oxfordshires Inglismaal.

EELK Göteborgi ja Lääne-Rootsi kogudus

Teenib Jaak P. Reesalu

ALINGSÅS

Alingsåsi maakirikus

Laup., 29. sept. kell 14.00 Kodumaalt lahkumise 35. aastapäeva lahkumise mälestusjumalateenistus armulauaga. Laululehed.

Laup., 13. okt. kell 15.00 Lõikusepäha jumalateenistus Kogudusemajas. Koosviibimine. Laululehed.

BORÅS

Boråsi S:t Caroli kirikus

Laup., 15. sept. kell 15.00. Kodumaalt lahkumise 35. aastapäev. Lauluraamatud.

Laup., 20. okt. kell 15.00. Lõikusepäha jumalateenistus armulauaga. Laululehed. Koosviibimine kogudusemajas.

HALMSTAD

Halmstadi S:t Olaus Petri kirikus

Laup., 18. aug. kell 14.00. Sügispoolaasta alguse jumalateenistus. Lauluraamatud.

Pühap., 23. sept. kell 14.00. Kodumaalt lahkumise 35. aastapäeva jumalateenistus armulauaga. Laululehed.

GÖTEBORGI

Göteborgi Kristine kirikus

Pühap., 19. aug. kell 14.00. Sügispoolaasta alguse jumalateenistus. Lauluraamatud.

Pühap., 16. sept. kell 14.00. Jumalateenistus. Leerõpetuse algus. Lauluraamatud.

Pühap., 30. sept. kell 14.00. Kodumaalt lahkumise 35. aastapäeva mälestusjumalateenistus armulauaga. Laululehed.

* Dr Hilda Särg tähistab oma 80 aastast sünnipäeva 19 augustil s.a. Göteborgis.

Teataja

Utgivare:

Estriska Komittén

Vastutav väljaandja

(ansvarig utgivare)

Ervin J. Nömmerna

Toimetus:

Aksel Mark (peatoimetaja)

Harri Kiisk (tegevtoimetaja)

Arvo Horn

Keskorganisatsioonide esindajad toimetuse nõuandvas kogus: Andres Käär (Eesti Komitee), Peeter Tõnis (Eesti Rahvusnõukogu), Vello Mänd (Eesti Rahvusfond), Kalju Lepik (Eesti Kultuuri Koondis)

Arsenalsgatan 1, III, Sthlm

Kaastöö ja muu post saata aadressil:

Box 16 323, 103 26 Stockholm

Telefon 20 70 61

Postgiro 53 751-4

Tellimishinnad

Skandinaavia 3 kuud 25 kr.,

6 k 45 kr., 12 k 80 kr.

Mujal 28 kr., 50 kr., 90 kr.

TRE RINGAR,

STOCKHOLM 1979

Kas võib ühelt üksuselt rohkem nõuda?

35 aastat suurlahinguist Karjala maakitsusel

Tänavu suvel täitus 35 aastat neist raskesti tõrjevõitlustist Soome ja Eesti rinnetel, mis – kuigi erineval kujul – olid määraavaks tegureiks nende maade saatuses lähemaks ajajärguks pärast II Maailmasõda. Teatavasti soomepoiste rügement JR 200 võitis osa neist võitlustist mõlematel rinnetel. Allpool annab ajaloolaste „Soomepoisid“ kaasautor Rein Moora kokkuvõtliku pildi JR 200 I pataljoni osast Karjala Kannase kaitse- ja viivituslahingus esimese kahe võitluspäeva jooksul ühenduses Punaarmee suurofensiiviga 1944. aasta suvel.

1944. a. juuni algul asus eesti vabatahtlikest koosneva rügemendi JR 200 I pataljon umbes 30 km rindelt Jalkala õppelaagris. Rügemendi staap, II pataljon ja ülejäänud osad, väljaarvatud tankitõrje kompanii, asusid Taavettis.

Mai lõpul ja juuni algul märgati Kannasel Nõuk. Vene luure- ja õhutegevuse elavnemist. 7. juunil tulistati vaenlase lennukid ka Jalkala laagrit kaotusi tekitamata.

Kuigi rindeüksusis konstateeriti vilgast luuretegevust ja vägede koondamist, ei pidanud kõrgemad staabid vaenlase rünnaku algust tõenäoliseks veel juuni algul ja mingeid erilisi hoiatusi rindelõigu staapi ei peetud tarvilikuks saata. Nii tuli 9. juunil kohaliku 10. diviisi lõigus alanud rünnak tegelikult üllatusena. Diviisi koosseisust oli 10–20 % mehi saanud load põllutöödele minnekuks, kahurväe traktorid olid samuti põllutöödele lähemas tagalas, suurem grupp ohvitser reisis täienduskursustele 8. juunil jne.

Kahel rindel oleval Soome rügemendil oli eeslinil kummagil kaks pataljoni ja reserviks üks. Need kaks pataljoni olid ka ainukesed diviisi reservid. Eestlaste I/JR 200 oli alutatud otseselt Armeekorpus ülemale ja seda võidi diviisi lõigus kasutada ainult tema loal. Punaarmee oli toonud rünnakus kohale 21. Armeekorpus kuulus 5 armeekorpus tugevate kahurväe ja teiste toetusüksustega. Nagu selgus soome õhuluure piltidelt, oli iga rindekilomeetri kohta selles lõigus koondatud 300–400 kahurit või granaadiheitjat. Need pildid ilmutati aga alles p ä ä l e rünnaku algust.

Punaarmee ründab

Punaarmee rünnak algas 9. juunil kl. 06.00 kahurväe turmtule ja õhurünnakutega. Sellele järgnesid luure iseloomuga rünnakud, mis soomlaste poolt tõrjuti. Kell 16.30 algas uus turmtuli millele järgnes uus rünnak, kus vaenlase üksused mitmes kohas murdsid soome positsioonidesse. Kaks reservis olevat pataljoni saadeti vasturünnakule ja neil õnnestus vaenlase edasitungi peatada õhtu eel. Mõlemad pataljonid jäid aga õõseks otsesesse lahingukontakti vaenlasega ja seega olid 10. diviisi reservid otsas.

9. juuni õhtul kl. 18.00 allutati I/JR 200 kohalikele diviisile. See otsus aga muudeti kl. 22.00 kuna rindel olid võitlused vaibusid.

10. juunil kl. 05.00 algas turmtuli kogu rindel, millele järgnesid õhurünnakud umbes 1.000 lennukiga. Kolm tundi hiljem murdis soome 1. rügemendi vastupanu ja tugevad vene soomusüksused tungisid edasi mööda maanteed endisel riigipiiril asuva Nainila suunas.

Eesti pataljoni puudus raskem relvastus

Kell 09.30 läks eesti pataljoni

ülem major Kivela diviisi staapi olukorda selgitama ja andis enne seda kaks kompaniide marsivalmis seadmiseks. Diviisi staabist ei võetud enne seda pataljoniga mingisugust ühendust.

Major Kivela teatas diviisiülemale, et pataljonil puudub tankitõrje- ja raskem relvastus (granaadiheitjate rühm oli sel ajal Taavettis väljaõppel) ja seetõttu on küsitav pataljoni vastulöögi kasutamine. Tegi samas ettepaneku, et pataljon võiks siirduda kaitsele kahe rügemendi vahelisele metsasele maastikule mida pataljonil ülem juba varem hästi tundeb. Diviisiülem nõustus sellega ja pataljon sai kaks marssida 58. Jalaväerügemendi staabi asukohta Tulokase külas, kus see allutati JR 58 ülemale. Rinde olukorrast ei teatud diviisi staabis muud kui seda, et vaenlase tankid olid jõudnud JR 1 staabini. Ükski ohvitseridest, keda oli saadetud olukorda selgitama, ei olnud tagasi saabunud.

I/JR 200 alustas liikumist veidi päälle kella 12.00. Kuna veaotsused ei jätkunud kogu pataljonile, saadeti autodtega teele 1. ja 2. kompanii. Autotransport suunati Jalkalast põhja poolt suuremat metsa ja soode ala üle Jäppilä küla Haapala külla. Säält pidi teekond jätkuma Tulokasse. Pataljoni 3. ja 4. (raskekuulipilduja) kompanii koos staabi ja vööriga pidid marsima lõuna poolt, läbi Terijõe teelahkne, Pullinen, Haapala, Tulokas.

Kaitsepositsioonidel

Pataljoni ülem koos adjutandi, pataljoni arsti ja nelja käskjalaga sõitisid marssiva üksuse ees jalgrattail ja olid kell 14.00 jõudnud Pullineni küla ette kui neile külast ootamatult tuli avati. Selgus et küla oli juba vaenlase poolt mehitatud ja nende ahelik oli maasse kaevumas. Kuna esialgse ülesande täitmine oli seega võimatu, organiseeriti kaitsepositsioonid külla viiva tee põhja ja lõuna poolele. Seejärele tekkis korduvalt tulevahetus vaenlasega, kes üritas tungida külast lääne poole.

Autod 1. ja 2. kompaniiga jõudsid kella 14.00 ajal Jäppilä külast umbes 700 800 m lääne poole kui transport katkestati vaenlase elava õhutegevuse tõttu. Mehed varjusid ümbristavas maastikus. Üht maja tabas külast lastud granaat ja selle juures said kaks meest haavata ja sõdus Vaarik sai surma. Need olid pataljoni esimesed kaotused sellel suvel.

Jalamarss

Seejärele andis transpordilülem kapten Kahila üksusele käsk jätkata Haapala suunas jala marssides. 2. kompanii võitis suuna rohkem kagu poole läbi metsa ja eraldus seega 1. kompaniist. 1. kompanii marssis mööda väiksemat teed mis moodus Jäppilä külast.

Kompanii liikus hanereas ja kü-

last möödudes tulistati säält paar lasku. Mehed tegid pöörde vasemale ja moodustasid aheliku. Anti käsk liikuda teest vasemale väikesele seljandikule mis varjas teed küla poolt, selleks et saada paremat nähtavust ja laskeala küla suunas. Käsud saati saatmisel mehel mehele tekkis aga mingi arusaamatus. Ahelik ei jäänud seljandikule peatumaks ja liikumine muutus rünnakuks küla üle lageda väljal.

Tõrjuti venelaste rünnakuid

Kui kompanii vasem tiib oli jõudnud kaugemale väljale, tulid külast välja kolm või neli tanki ja murdsid aheliku vasemalt läbi. Hävines täiesti 2. rühma 4. jagu ja peaaegu kogu 3. rühm. Seejärele tõmbus kogu kompanii tagasi metsa ja natuke hiljem veelgi enam lääne poole, kus jäädgi ühevana tankitõrjekraavi taha viivituspositsioonidele. Õhtu jooksul tõmmati veel positsioone paar korda tagasi Jalkala suunas ja tõrjuti vaenlase paar-kolm väiksemat rünnakukatset.

Taganemine kaotusteta

2. kompanii liikus algul läbi metsa Haapala küla suunas viivale teele ja siis piki teed kuni jõuti paari km kaugusele küla keskusest. Säält saadi kontakt vaenlase luureüksusega ja kompanii asus kaitsele. Kuna mõlemal tiival hakkas lahingumüra mööduma kompaniist, siis hakati väiksema tulevahetuse järele tagasitõmbuma. Kompanii taganes läbi soise ja metsase maastiku Jalkala-Kauhijärvi suunas. Aegajalt korraldati viivituspositsioone ja oldi kohati ägedas tulevahetuses päälätungiva vaenlasega. Taganemine sooritati ilma kaotusteta, hoolimata ägedast automaatrelvade ja granaadiheitjate tules.

Uus kaitsejoon

Õhtupoole andis major Kivela käsu uue kaitsejoone moodustamiseks Kauhijärvi ja paar km lõunapoolse Terijõe viiva tee ääres asuva Kajavanlampi vahel. 11. juuni hommikul kl. 04.15 oli kogu uus viivituslinn pataljoni üksuste poolt mehitatud.

Kl. 05.00 sooritasid venelased esimese rünnaku 1. ja 2. kompanii lõiguse Kauhijärvest idapoolt. Vaenlase ahelikud lasti läheneda metsasel maastikul kuni 30–40 m kaugusele ja siis hävitati need äkilise tulelöögi. Veidi hiljem toimus ka väiksem luureiseloomuga rünnak pataljoni paremal tiival 3. kompanii lõigus, mis samuti tõrjuti. Seejärele tegi vaenlane veel paar väiksemat katset edasitungimiseks pataljoni mõlemal tiival, aga ka need katsed tõrjuti.

Taganemiskäsk

Päale paari tunnilist pausi algas raskemat relvade tuli 1. ja 2. komp. lõigus ja umbes 09.30 ründas vaenlane uuesti kujuures 8–12 tanki murdsid läbi piki teed

Eesti Vabadussõjas langenud Soome vabatahtlike mälestussambal Helsingis on Eesti Vabadusrist – aumärk, milline asutati 60 a. tagasi

Helsingi kiri

Peale viit aastat sattusin Helsingisse. Vanu aegu meenutama ja uut vaatama. Mõnes antikvariaadis on müügil üksikuid eestikeelseid raamatuid – nõukogude aegseid. Teisalt leiad äkki kahe Gustavi raamatu: Suitsu „Nuori Kreutzwald“ ja Ränk'i „Vanha Viro“ – mõlemad väljaantud Suomalaisen Kirjallisuuden Seura poolt 1953 ja 1955.

Edasi raamatukauplustesse. Kansallisi Kirjakauppa juures pakutakse vanemaid EKK kirjastusel ilmunud raamatuid väljamüügil. Ja Põhjala suurimas Akas-

deemilises raamatukaupluses – on eestikeelne kirjandus poetatud venekeelsete hulka. Mõtlemapanev asjaolu! Rootsi keelsete hulgast leiab eesti päritoluga Jutta Zilliacus'e viimase raamatu „En bit av det stora äpplet“.

Ka Fazeri juures Kluuvikatal on ajaratat nõudnud muutusi – kohvi koos juurdekuuluvaga peab leti tagant ise tooma ja neid vanu hästi tuntud aleksandrikooke polegi enam saada! Marmorlauad ja kohviku atmosfäär on aga endiselt alles! Ekbergi kohvikus, Bulevardil, on nii ettekanad kui aleksandrikooide alles.

Soome Rahvamuuseumis võib imetleda eesti ja teiste soome-sugurahvaste rahvariideid, mida näidatakse erinäituse. Muuseumi naabruses, Ostrobotnias, saab endiselt einetada.

Vanas kirikuaiaas on Eesti Vabadussõjas langenud Soome vabatahtlike mälestussammas maitsekalt restaureeritud. Vabadusristi mälestussambal tuleb meelde, et tänavu sai Vabadusrist 60 aastaseks. Riste ja teisi aurasid võib vaadata sõjamuuseumis. Peaegu obligatoorne külastäik olümpiastaadioni torni ei anna seekordki tagajärgi – eesti rand jääb ka seekord nägemata.

Helsingi külastuse lõppakordiks kujuneb 28. juuni õhtu Rüütlikonna majas. Helsingis suvekontsertide raames esineb puhkpillikvintett Tamm Tallinnast. Koosseis: Samuel Saulus (flööt), Helldur Vär (oboe), Rein Karin (klarinet), Uve Uustalu (metasarv), Ilmar Aasmets (fagott) ja Peep Lassman (klaver). Esitatu muuhulgas eesti heliloojate Eino Tambergi, Jaan Räätsa ja Arvo Pärti helitöid. Kuus meest frakkides soome-rootsi aadlike vappide all pälvitaks suuremat kuulajaskonda. Kiiduavaldused alla viiekümne-päeisel publikult olid eriti südamlikud. Kavaleht võis lugeda, et Eesti Filharmoonikute puhkpillikvintett on maa vanim, asutatud 1942, peetakse „ühiks parimaks N. Liidus“ Repertuaaris on klassikalise muusika kõrval praegusaja kompositsioonid, eriti eesti heliloojate töid. Kvintett on esinenud Ida-Saksamaal, Bulgaarias ja Soomes.

EPL andmeil on „Helsingin Sanomate“ arvustaja Seppo Heikkinen kirjutanud kiitvalt kvinteti kontserdist, mis olnud „hea näide Eesti kõrge muusikakultuurist“.

Rein Moora

Saksa välisminister Ribbentrop ja Soveti diktaator Stalin vaatavad kui Soveti välisajade rahvakomissar Molotov kirjutab Moskvas alla lepingule, millega vallandati II Maailmasõda, hävitati Balti riikide ja Poola iseseisvus ning vallandati Nõuk. Vene rünnak Soome vastu.

Relvavennad kohtuvad. Natsistliku Saksamaa ja Nõukogude Venemaa ühise kallaletungi tagajärjel hävitati Poola iseseisvus ja riik jagati järjekordselt kahe imperialistliku suurvõimu vahel 1939. a. septembri lõpul. Pildil punaväelased ja saksa sõjaväelased vennastuvad soomusauto ääres.

Leping, mis vallandas II maailmasõja ja hävitas Balti riikide iseseisvuse

Ribbentrop-Molotov pakti 40. aastapäevaks

Maailma saatust oluliselt mõjutanud ja Balti riikidele katastrofaalseks saanud Molotov-Ribbentropi pakti sõlmimisest möödub k.a. 23. augustil 40 aastat. Sellise nimetuse all tuntud leping on õieti N. Liidu ja Saksamaa vaheline mitte-kallaletungi pakt, mille juurde selle lahutamata osana kuulus salajane protokoll. Balti riikide saatuse seisukohalt on selle lepingu kahest osast just viimane, mis korraldas mõlema lepinguosalise huvipiirkondade jaotamist Ida-Euroopas, erakordse tähtsusega.

Molotov-Ribbentropi pakti salajase protokoll järgi langesid Soome, Eesti ja Läti N. Liidu huviväljale, kuna Poola jaotati joonel, mis kulges umbkaudset moodi Narevi, Visla ja Sani jõgesid. Kui võrd Poola pidi säilitama iseseisva riigina, jäi selles protokollis esialgu lahtiseks.

Kõigi nende alade, samuti kui Rumeenia kuuluv Bessaraabia suhtes deklareeris aga Saksamaa oma poliitiliste huvide puudumist. Poola saatust lahendati pärast seda, kui N. Liit sellele sõbralikule riigile seljatagant oli kallale tunginud. 28. septembril Ribbentropi poolt jällegi Moskvas sõlmitud leping sisaldas veel selle olulise muudatuse võrreldes 23. augusti lepingu salajase protokolliga, et sellega Leedu Saksamaa huvipiirkonnast üle viidi N. Liidu huvipiirkonda.

Suurema üksikajalikkusega polegi ehk põhjust seda teiste riikide ja rahvaste arvel tehtud häbiäärset lepingut meelde tuletda. Küll tohiks aga huvi pakkuda lühikene ülevaade sellest, kuidas see toime tuli. Seda eriti põhjusel, et Molotov-Ribbentropi pakt nõukogude propagandistide „pargitud“ südametunnistust jätkuvalt näib vaevald. Vähemalt jääb selline mulje nende korduvaist katseist seda sündmust vabandada. Peamiseks argumentiks on neil väide, et sellise kokkuleppe tegemine osutus vajalikuks N. Liidu julgeoleku pärast, kuna sealäbi võideti väärtuslikku aega vältimatult peetud Saksamaa kallaletungi vastuvõtmiseks.

See argumentatsioon loomulikult lonkab samuti kui enamus nõukogude propagandistide leuitisi. Saksa rünnaku tähtaeg oleneb hoopis teistest asjaoludest kui oli seda N. Liidu ja Saksamaa vaheline mitte-kallaletungi pakt ega andnud ka Poola vallutatud osa N. Liidule nimetamisväärsed soodus-

tusi. Saksa kallaletung 1941. a. ei nõudnud selle armeedelt enne N. Liidu vanale piirile väljajõudmist palju aega ega ohvreid.

Küll andis aga Molotov-Ribbentropi pakt Teise maailmasõja puhkemise viimase tõuke, mis ilmselt oligi selle lepingu sõlmimisel Stalini üheks tagamõtteks. Molotov-Ribbentropi pakti sellist toimet püüavad nõukogude propagandistid muidugi igal viisil varjata. Peamiseks vahendiks seejuures on neil väide, et Hitleriga kokkuleppimist hakkas Stalin alles seejärel taotlema, kui lääneriigid 1938. a. septembris Hitlerile Münchenis olid kapituleerunud.

Väide kui seesugune oleks muidugi hea, kui see ainult oleks õigus. Seda see aga kaugeltki pole. Nagu seda üksikajaliselt on näidatud hiljuti surnud endine Rootsi suursaadik Sven Allard oma uurimuses „Stalin och Hitler“ (Norstedts, Sthlm 1970), oli Stalini poolt 19. märtsil 1939 Kommunistliku partei 18. kongressil peetud kõnes tehtud selge viide soovile Saksamaaga kokkuleppimiseks ainult üks sellesuunalisest katseist, mis teistest samasuguseist ainult seepoolest erines, et see tagajärgi andis.

Müncheni sündmustel ei olnud Stalini soovil Saksamaaga kokkuleppimiseks palju muud tegemist, kui et see ehk võimalikult tema pingutusit tulemuste saavutamiseks suurendas. Pigem tuleb Hitleriga kokkuleppe otmise põhjuseks pidada vanasõna, et „igaüks otsib omasugust!“

Igal juhul väidetakse, et selles suhtes otsustava tähtsusega oli Hitleri „puhastusaktioon“ 30. juunil 1934, mille ohvriks langesid opositsionäärid Hitlerile natsionaalsotsialistlikus parteis, armee ja Saksa konservatiivsete juhtide hulgas. Sellest peale alga-

vad Stalini sihikindlad üritused Hitleriga kokkuleppele jõudmiseks. Algul toimus see aga sedavõrd varjatul kujul, et sakslased üldse aru ei saanud, kuhu poole venelased tuurivad.

Esimeseks selle ülesandega Saksamaale saadetud Stalini usaldusmehiks oli 1935. a. kevadel Berliini saabusnud nõukogude kaubandusesinduse juht David Kandelaki. See pidas järgnevalt läbirääkimisi Riigipanga presidendi Schacht'iga, keda ta majandusküsimusist lähtudes püüdis tõmmata läbirääkimistesse poliitilise lepingu sõlmimiseks. Kui Schacht selles suhtes vedu ei võtnud, siis püüti Kandelaki missiooni toetada poliitilist kokkulepet sugereerivate kõnelustega nii Moskovas kui Berliinis. Neist esimeses kohas rakendati isegi marssal Tuhhatševskit. Lõpuks 1937. a. veebruaris, leidis Stalin siiski, et Kandelaki missioon on ebaõnnestunud, ja ta kutsuti koju, kust ta kuuluste kohaselt varsti „külmale maale“ oma ebaõnnestumiste üle järele mõtlema saadeti.

Seejärel tekkis Stalini katseise Hitleriga kokkuleppele jõudmiseks väikene vaheaeg, mis võis aga tingitud olla ka Hispaania kodu sõja tõttu tekkinud äärmiselt ebasoodsaist eludsist. 1938. a. lõpul tuli toime uus kaubaleping ja seda sakslaste algatusel.

Saksa poolt oli see leping põhjustatud majanduslike kaalutlustest, aga Moskovas tõlgendati seda hoopis teisiti. Säl arvati, et tegemist on muutunud Saksa poliitikaga, ja nii leidis 1939. a. jaanuari keskel aset N. Liidu Berliini saadiku käik Saksamaale. Saksamaale ühes väheha tähtsusega kaubandusküsimuses, mis üldse saadiku ressoori ei kuulunud. Seda kasutas aga saadik ettekaandena poliitilisest kokkuleppest kõnelemiseks, mis saks-

laste juures siiski mingit huvi ei äratanud.

Seejärel toimuski Kompartei 18. kongress, kus Stalin 10. märtsil pidas pikema kõne, milles ta muu hulgas hoolikalt varjatud kujul Saksamaale ettepaneku tegi poliitilise kokkuleppe sõlmimiseks. Et see siiski N. Liidu ja Saksamaa vahelkordadele pühendatud passuse mõte oli, seda on Stalin ise kinnitanud mitte-kallaletungi lepingu sõlmimise puhul Ribbentropiga toimunud jutujamisel, aga ka Molotov järgnenud banketil peetud lauakõnes.

Paradoksaalselt ei olnud aga ei Hitler ega Ribbentrop Stalini kõnet lugenud ja samuti ei olnud Saksamaa Välisametis selles kõnes avaldatud ettepanekut tähele pannud.

Parem polnud lugu isegi Briti Välisametis, kuigi juba enne Stalini 10. märtsi kõnet keegi nooremaist Briti Moskva saatkonna ametnikest oli selgusele jõudnud kuhu Stalini poliitika sihib. Ja nähtavasti sama ametniku poolt koostatud raport pärast kõne pidamist tegi samuti õige järelduse vastavast passusest. Ilmselt polnud aga raportite allakirjutanud Briti Moskva saadik neid läbi lugenud ega ka Välisamet Londonis neile mingit tähelepanu omistanud.

Oleks Londonis neid raporte küllaldase tähelepanuga loetud, võinuks lääneriikide poolt Moskovas saksavastase lepingu sõlmimiseks peetud läbirääkimised ära jääda. Need läksid aga käiku ja kuni junesid selleks vahendiks, mille abil Stalini lõpuks õnnestus oma kamaaegsele eesmärgile jõuda.

Paralleelselt lääneliitlastega peetavale läbirääkimistele jätkas Stalin nimelt pingutusit Hitleriga läbirääkimiste käiku saamiseks. Neil pingutusil polnud siiski mingit tulemust enne kui välisajade

rahvakomissar Litvinov asendati Molotoviga. Selle sündmusega ühenduses kutsuti Saksa Moskva saatkonna nõunik Hilger Berliini, kuna saadik ise juhtus olema ametreisil Teheranis. Hilger oli aga üks neist vähesteist sakslasist, kes Stalini 10. märtsi kõnes esinevaist ettepanekuist oli õieti aru saanud. Sel viisil said sellest nüüd ka Hitler ja Ribbentrop teada ja kuna nad juba tõsiselt kartsid, et Stalin lääneliitlastega saksavastase lepingu teeb, siis otsustas Hitler peatunud võimalusest kinni haarata.

Edaspidi seisnes takistus lepingu toimetulekks üksnes selles, et mõlemad diktaatorid kartsid altvedamist teise poolt. Hitler kartis, et Stalin läbirääkimisi Saksaga ära kasutab lääneliitlaste suurematele mõõndustele sundimiseks, kuna Stalini kartuseks oli, et sakslased kontakti temaga ära kasutavad lääneliitlastega peatavate läbirääkimiste nurjaajamiseks.

Järgnevas delikaatses diplomaatilises mängus oli mitmeid tuure, millele juures nähtavasti otsustavaks osutus Stalini osav käik asjast väljaspool seisva Bulgaaria Berliini saadiku Draganoffi vahemehena ära kasutamiseks. 1939. a. juuni keskel saadeti N. Liidu Berliini saatkonna tookordne chargé d'affaires Astachov Draganoffi juurde neist asjadest rääkima.

Selle üle kahe tunni kestnud jutujamisel selgus, et N. Liidul tol momendil on valida kolme võimaluse vahel:

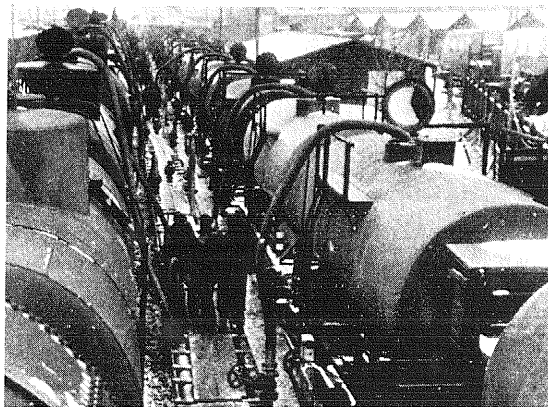
1. Sõlmida abistamisakt Prantsuse- ja Inglismaaga;
2. Venitada neid läbirääkimisi nii kaua kui on vaja (mille all arvatavasti mõeldi sõja puhkemist Saksamaa ja lääneliitlaste vahel) ja
3. Läheneda Saksamaale.

Päale nende punktide selgus sellel kõnelusel veel üks asi, mis otseselt puudutas Balti riike. Astachov oli nimelt ütelnud, et N. Liit kardab Saksa kallaletungi Balti riikide ja Bessaraabia kaudu, ja et lähenemiseks oleks vaja Saksamaa deklaratsiooni, et sellel puudub poliitiline huvi nende maade vastu ja et see oleks nõus nende alade arvamiseiga N. Liidu huviväljale.

See osutus Stalini väga osavaks käiguks nii sisuliselt kui ka vahemehe valikult. Bulgaaria saadik oli kõige tõenäosuse järgi kindlalt saksasõbraliku hoiakuga, kui niisugust järeldust võib teha sellest, et ta armastas ametlikel vastuvõttudel kanda Esimeses maailmasõjas saadud Saksa raudristi, mil Bulgaaria teatavasti võitles keskriikide liitlasena.

Astachovi jutujamise sisu sai igal juhul koheholet Saksa Välisametis teatavaks, kus tehtud ülestähenduse järgi sellest üldse teatatakse. Tulemuseks oli, et Hitler loobus oma senisest ettevaatlikust hoiakust. Ühelt poolt hakkas ta kiire, kuna ta ei tahtnud 1. septembris määratud Poola sõjakäigu algust edasi lükata, ja teiselt poolt sai teatavaks, et 27. juulil lääneliitlastes nõustusid sõjaväeliste läbirääkimiste alustamisega, kuigi poliitilise lepinguga poldud veel valmis jõutud.

Järgnevalt arenesid asjad kiirelt. Juba 29. juulil sai Saksa Moskva suursaadik krahv Schulenburg ülesandena asja üle kõnelda Molotoviga, kus uue momendina esile

Saksa-Vene kaubalepingu põhjal andis Sovet Hitleri-Saksamaale ülirohkesti igaüksugust varustust, eeskätt teravilja ja õli. Pildil: nõukogude õliring on jõudnud okupeeritud Poolas asuvasse Przemyśli jaama, kus õli pumbatakse ümber saksa rongi.

kerkis varem puudutamata jäänud küsimus, kuivõrd ka Leedu koos Eesti ja Lätiga kuulus Saksa mõõnduste hulka ja kuidas peaks toimuma Vene ja Saksa vaheliste poliitiliste vahetõrgete parandamine.

Viimases küsimuses oli Saksa Välisameti väliskaubanduse osakonna juhi Schnurre ja Astachovi kohtumisel 10. augustil esile kerkinud Saksa pakkumine mitte-kallaletungi lepingu sõlmimiseks. Probleemide oli aga palju ja kuna Hitleril nüüd oli juba väga kiire, siis tegi Ribbentrop 14. augustil Schulenburgi kaudu pakkumise isiklikult Moskvasse tulemiseks, kus kõik probleemid saaks lahendatud ühe korraga.

Sellel oli otsus langenud. Kui Saksa saadik selle pakkumise Molotovile üle andis, siis nõudis viimane enne Ribbentropi reisi Saksamaa hoiaku selgitamist kolmes küsimuses:

1. Mis on Saksamaa seisukoht mitte-kallaletungi lepingu sõlmimise suhtes mõlema maa vahel?
 2. Kas Saksamaa on nõus kaasa aidama N. Liidu ja Jaapani vaheliste suhete parandamiseks? ning
 3. Milline on Saksamaa seisukoht ühiselt Balti riikidele antava garantii suhtes?
- Mis puutub viimaks mainitud küsimusse, siis oli Saksa saadik neist nõudeist nii aru saanud, et küsimus seisneb Balti riikide inkorporeerimises. Igal juhul sai von Schulenburg vastuseks oma raportile Molotoviga peetud jutujärgmisest kohesest teate Ribbentropilt, et alates 18. augustist iga päev on valmis seni veel lahendamata küsi-

muste selgitamiseks Moskvasse sõitma.

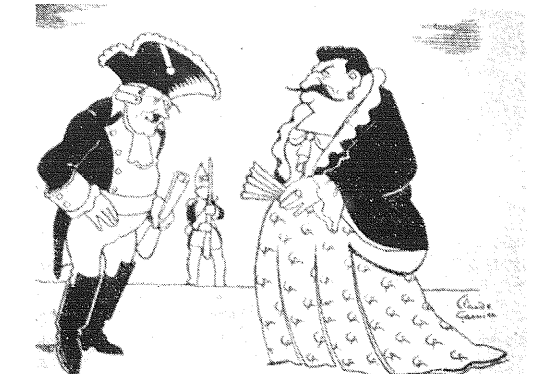
Erilist kiiret Molotovil selle küllalise vastuvõtmisega siiski ei paistnud olevat, kuna tema ettepanekuks oli kas 26. või 27. august. Need tähtpäevad olid aga Hitlerile liiga hilised, mispärast von Schulenburg 20. ja 21. augusti vahelisel ööl sai telegrammi, mis sisaldas Hitleri isikliku kirja Stalinile.

Selles aksepteeris Hitler ilma vähemagi muudatuseta venelaste poolt varem üleantud ettepaneku mitte-kallaletungi pakki tekstiks ja kinnitas, et pakki juurde kuuluva salajase protokollu sisu suhtes on Ribbentropil volitus selle kohta kokku leppida.

Hitleri ettepanekuks oli, et Stalin isiklikult Ribbentropi vastu võtaks kas 22. või 23. augustil, kuna „kriis“ Saksa-Poola vahetõrgetes võib puhkeda iga päev. Sellel teatel oli ettenähtud mõju. Nüüd hakkas Stalinil kiire ja juba kaks tundi pärast Hitleri kirja kättesaamist anti üle vastus, milles öeldi, et ollakse nõus Ribbentropi saabusmusega 23. augustil.

Mis järgnevalt sündis on üldiselt teada. 23. augustil sõlmitud N. Liidu ja Saksamaa vaheline mitte-kallaletungi leping vallandas sõja lääneliitlaste ja Saksamaa vahel, nii nagu Stalin seda oli lootnud. Balti riikidele ja Soomele kujunes see leping katastroofilis. Esimeste iseseisvus hävitati ja Soomele tõi see kaela kaks olvräterikast sõda. Puudutamata ei jäänud sellest ka teised Ida-Euroopa riigid ja Kesk-Euroopa, kus Molotov-Ribbentropi pakki all tuntuks saanud leping oma mõju avaldab tänapäevani.

Evald Uustalu

Päale Poola järjekordset jagamist: Friedrich Suur ja Katarina Suur aastast 1939, nagu neid nägi prantsuse ajakirja „Marianne“ karikaturist

päevakaja

Kauni emakeele lätteil

„Meis ajab end püsti ühtsusnõue, võib olla ka lihtsusnõue“, kirjutas kultuurileht Sirp ja Vasar. Juttu on mitmest sõnast ühe ja sama asja jaoks, ka ühe ja sama nime mitmest vormist, näiteks Pihkva – Pskov.

Keeletarbijat seisab valiku ees ning Sirp ja Vasar lohutab:

„Igal keeletarvitajal pole lausa igal juhul vaja valiku üle pead pulgendada. . . Suured pulgendumused on toimetuspõhjaliste tülikas privileeg.“ (S. & V. 21/79).

Emakeele lätteist eemalolija küsib alandlikult: „Mis tähendab siin „pead pulgendama“? Vanasti oli niisugune kõnekäänd: „Pea pulki täis.“

Et privileeg sotsialistlikus ühiskonnas on tülikas asi – ideelis-poliitilise kasvatus valguses – sellest võib aru saada.

Olympiakuuru

Üks olympiamaskotte-suvetööri, portselanist karupoeg, lasti müügile juba poole aasta eest ja sellel olevat hea minek. Kuigi mõ-

Kui Molotov toetas Hitlerit tema „rahutaotlusis“ ...

Ribbentrop-Molotovi pakki sõlmimise järele alustas Hitleri-Saksamaa kallaletungi Poolale. Paari nädala pärast ründas Stalini-Venemaa omakorda Poolat. Varsti kohutid Saksa ja Vene sõjaväed suu- rima sõpruses.

Soveti välisasjade rahvakomissar V. Molotov pidas 31. okt. 1939 Moskva Ülemnõukogus suure välispoliitilise kõne, kus ütles m.h.:

„Poola valitsevad ringkonnad ei hoobelnud vähe oma riigi „stabiilsusega“ ja oma armee „jõuga“. Ilmes aga, et Poola vastu polnud vaja rohkem kui ühte kiiret hoopi alul Saksa armee ja siis – Punaarmee poolt, et midagi ei jääks järele sellest Versailles'i rahulepingu ebanormaalsest järelelüljast, mil- line elas mitte-poola rahvaste rõ- humisest. „Traditsioonilise poli- tika“ põhimõtetele manööver- damine ja mää Saksamaa ja NSVL-i vahel osutus paikapidama- taks ja lõppes pankrotiga.“

Molotov jätkab:

„Sõda Saksamaa ja Poola vahel lõppes kiiresti poole juhtide täie- lise pankroti tagajärjel. Poolal polnud teatavasti mingit abi ei ing- lise ega prantsuse garantiidest. Õieti öelda on täna teadmat, mis „garantiid“ need olid. (Üldine naer).“

Molotov vaatles edasi poliitilisi sündmusi Euroopas ja jätkas:

„Et piirduda Euroopa suur- võimudega, siis on Saksamaa täna riigi asendis, mis taotleb võimal- kult kiiret lõppu sõjale ja rahu, kuna Inglismaa ja Prantsusmaa, mis veel eile lärmisid agressiooni vastu, on sõja jätkamise poolt ja rahusõlmimise vastu. ...“

Vana Poola taastamine ei saa üldse kõne alla tulla, see on selge igahel. Seepärast on absurdne jätkata praegust sõda Poola riigi taastamise ettekäandel. Kuigi Ingli- se ja Prantsuse seda taipavad, ei taha nad ometi mitte sõda lõpe- tada ja rahu taastada, vaid otsivad uusi põhjusi sõja jätkamiseks Sak- samaa vastu.

Viimasel ajal püüavad Inglismaa ja Prantsusmaa valitsevad ringkon- nad esineda rahva demokraatlike õiguste eestvõitlejana hitlersimi vastu, kusjuures Inglise valitsus on seletanud, et nende sõjasit pole midagi rohkem või vähem kui „hitlersimi hävitamine.“ ...

Agast sellist sõda ei saa mingil kornbel õigustada. Hitlerismi ideo-

loogiat võib, nagu iga teist ideo- loogilist süsteemi, heaks kiita või põlastada – see on asi, mis puudu- tab poliitilisi vaateid. Aga iga in- mene mõistab, et ideoloogiat ei saa hävitada vägivallaga, et sellele ei saa teha lõppu sõjaga. Seepärast pole see mitte üksnes absurdne, vaid lihtsalt kuritegelik pidada seda sõda kui sõda „hitlersimi hä- tamiseks“, maskeeritud „demok- raatia“ eest peetava võitluse vale lipuga. ...

Meie vahetõrge Saksamaa- ga on, nagu ma juba varem üle- sin, põhilikult paranenud. Siin on kõik arenenud sõbralike suhete kinnitamise ning tegeliku koostöö ja poliitilise toetuse suunas Saksa- maa tema rahutaotlusis.

Meie oleme alati olnud arvami- sel, et tugev Saksamaa on hädava- jalik tingimus püsivaks rahuks Eu- roopas. ... Nüüd on meie vahe- kord Saksa riigiga rajatud sõpruse vahetõrge alusele, valmidusele toetada Saksa rahutaotlusi ja koos sellega soovile kõigi vahenditega soodustada nõukogude-vene-saksa majandussuhte arendamist mõle- ma riigi kasuks.“

ned paatunud kapitalistlikud re- porterid (Ameerikast) tegid sel pu- hul oma naljad vene karu üle, kes nüüd, olümpia puhuks, olevat nae- ratama pandud. Tõepoolest, väike „miska“ (karu meelitusnime vene folklooris) naeratab.

Selle naeratava „miska“ joonis- tab teile USA'st saadetud datama- sin, kui palute, kirjutas üks kärsitu rootsi korrespondent (DN), kes ei saanud kohe teada rahvusvahelise spartakiaadi (oli Moskvas juulis) tulemusi. Need pidid antama data kaudu. Korrespondent sai kolme päeva pärast vastuse: „Pole veel sisse sõedetud.“

Korrespondent liss lohutavalt (oma lehes): Aga „miska“ pilt tu- li. Täheand, Ameerika imemasin on käima saadud.

Olympialiha

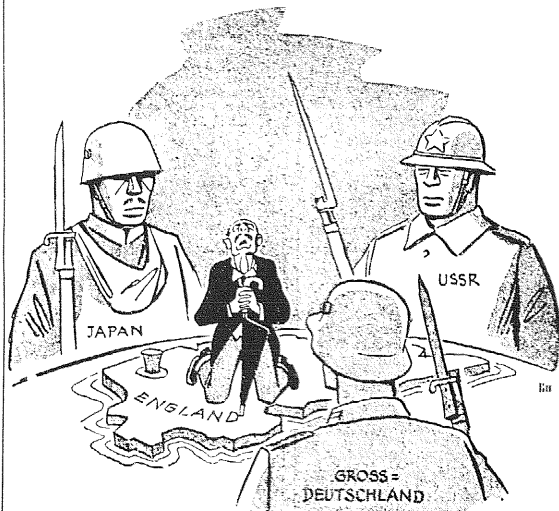
Olympia toidumured lahene- vad. Vähemalt sealiha osas. Mis sest, et nõtsud ei taha signeda ja kosuda „arenenud sotsialismi tin- gimustes“, kuhu N. Liit on nüüd jõudnud (Brežnevi sõnadel). Soome müüb Moskvas 35 milj. marga eest sealiha, nagu teatati Helsin- gist. Pole teada, kas vastastikkuse abistamislepingu alusel, või lihtsalt heast südamest.

Kuna USA'st on käesoleval aastal juba ostetud 11,2 milj. tonni teravilja ja lisaleping tehtud veel 700.000 tonnile, nagu Washing- tonist teatati, jätkub Olympial ka leivapoolist. Aga kartulit karbo- naadi kõrvale? Pole kuulda, et seda kasagilt osta saab. Eesti vaba- riik eksportis vanasti kartuleid, aga nüüd, jällegi „arenenud sotsia- lismi tingimustes“, ei jätku neid oma rahvalegi.

Ajalooline areng

Rahvasuus (üliüldiselt) käi- beleleva hinnangu järgi on see nõnda läinud:

Lenin õpetas kuidas peab riiki valitsema. Stalin näitas kuidas ei pea riiki valitsema. Hruštšov näi- tas, et ka loll võib riiki valitseda. Brežnev näitab, et iga loll ei või riiki valitseda.

Natsi-Saksamaa SS-i häalekandja „Das Schwarze Korps“ avaldas 1939. a. augustis karikatuuri „Uus olukord“. Allkiri ütles: „Inglise diplomaatid on õnnestunud korraldada nii, et mitte Saksamaa, vaid Inglismaa lõpuks on sisse piiratud.“ Karikatuur kujutab kolme imperialistlikku suurvõimu, Jaapanit, Nõuk. Liitu ja Suur-Saksamaad (nagu seda siis nimetati) moodustamas ühisfronti Inglismaa vastu, kes tol ajal koos Prantsusmaaga astus välja demokraatia kaitseks

Kultuur ja kriitika

Kodumaale jäänud raskemad kannatused kui neil, kes põgenesid

Ants Lauteri avameelne seisukoht

Käesoleval aastal ilmus Tallinnas kogumik Ants Lauteri artikleid pealkirjaga „Käidud teedelt“, koostanud H. Einas. Kommentaarid ja eessõna on kirjutatud Lea Tormis (aastad 1918–1940) ja Karin Kask (1940–1973).

Teos sisaldab üle 60 pikema või lühema kirjutuse (ka mõne intervjuu) Ants Lauterilt (1894–1973).

Ants Lauter alustas lavategevust 1913. a. Raamatus on toodud uue „Estonia“ avatenduse, W. Shakespeare'i „Hamleti“, kavalet, kus leiame juba – toorkord veel Hans Lauteri nime Fortinbras'i osas. Huvitav on üldse, kui palju meie teatri silmapaistvaimad inimesed sellel etendusel kaasa tegid: Theodor Altermann, Paul Pinna, Betty Kuuskmann, Eduard Kurnim, Alfred Sällik, Erna Villmer, Karl Jungholz, August Michelson, Aleksander Trilljäär jt.

1916–18 esines Lauter Novgorodi teatris. 1918–1940 oli „Estonia“ silmapaistvaimad näitlejad ja lavastajad. 1941. a. suvel viidi Nõukogude okupatsioonivõimude sundmobilisatsiooniga Venemaale. 1944–49 oli „Estonia“ kunstiline juht, 1949–50 Draamateatri peanäitejuht. 1950–51 samas näitleja. 1951–58 Tartus „Vanemuise“ juures. 1958–59 „Estonia“ direktor ja 1960–62 kunstiline nõudaja.

Artiklites kogumik tõendab, et Ants Lauter polnud mitte üksnes erakordsete võimetega praktik – näitleja ja lavastaja, vaid süvenenud mõtleja ja uurija, kes oskas oma seisukohti kõitvalt sõnastada.

Kogumik sisaldab teoreetilisi arutlusi probleemide ümber, ülevaateid, reisukskirju, mälestuspilte ja portreid paljudest meie teatri suurkujudest. (Mõned säälises olukorras paratamatud poliitilised seisukohavõtted on Lauter osanud teha hästi lühidalt ja üldiselt.)

Järgnevalt olgu toodud A. Lauteri raamatut mõningaid selliseid väljavõtteid, mis lasevad heita pilku meie teatri ja lavainimeste olukorrale enne ja nüüd.

Mitmekülgne repertuaar

Puudutades A. Lauteri tegevust 1930-ndate aastate teisel poolel kirjutas ta raamatu eessõnas m. h.: „Ka Lauter maksab lõivu ametliku suunale ideoloogilisel reaktsioonilisele „Nimed marmortahvli“, „Lipud tormis“ ja „positiviseeritud“ „Mikumärdi“ lavastamisega.“

Et maailmavaate kodanlik piiratus Lauterit siiski reaktsiooni sõiduvette tõmmata ei saa, selleks on suur teene tema sügaval demokraatlikul ja humanistlikul kunstnikuloomusel, kriitilisel meelel ja avaratel rahvusvahelistel kultuurihuvitel. „Estonia“ sõnalavastust juhtiv Lauteri–Olaku liin loobus põhimõtteliselt seni suri rolli mänginud saksa repertuaarist ja kunstimõjudest pärast Hitleri võimuletulekut. Demokraatliku ja vabuseivatele arumendina kõlavad neil aastail mängukavas „Wilhelm Tell“ Lauteriga peaosas, „Venetsia kaupmehed“, „Rahva vaenlane“ jt. klassikaatseid; aga ka Čapeki „Ema“, A. Jakobsoni „Viirastused“, kus Lauter dr. Lepikut mängib.

Kas see tsitaat ei anna häid tõendeid „Estonia“ repertuaari mitmekülgsest? „Nimed marmortahvli“, „Lipud tormis“, „Ema“, „Wilhelm Tell“ omavad ühise nimetajana võitluse väikerahvaste vabaduse eest ja vastupanu vägivallale, ükskõik kust see ähvardab.

Raamatu kommentaaride osas lk. 246 loeme m. h.:

„Pärast 1934. a. riigipöörat rajati presidendid eridekreediga asutus, mis aasta hiljem sai nimeks Riiklik Propagandatalitus (Goebbelsi Propagandaministeeriumi eeskujul) ja ülesandeks kontrollida vaimse elu avaldusi Eestis.“

Kas kommentaaride autorid pole siiski liiga heal arvamisel Goebbelsi Propagandaministeeriumist? Oleks raske ette kujutada, et Berliinis tol ajal (1938/39) oleks lubatud mängida Čapeki „Ema“.

Märgitakse, et A. Kivikase ja A. Annisti näidendid „Landeswehri veri“ ei saanud tol ajal mängida. Saksa saatkond ilmselt ähvardas. Seegi oli (ja on) väikeriigi traagika. II Maailmasõja ajal keelati Stokholmis näiti. Karl Gerhardt natsismivastane revüü „Trooja hobune“. Ja Eestis ei lubatud 1939. a. linastada Greta Garbo filmi „Ninotška“ – Nõukogude Vene saatkonda arvestades.

Siin ei ole aga andmeid selle kohta, et Eestis oleks Nõukogude okupatsiooni ajal esitatud A. Kivikase – A. Annisti „Landeswehri veri“. Kui 1940/41 võis seda takistada Saksa–Sovietsõprus, siis mis põhjusel on tolle draama keelamiseks praegu? Kas Ribbentrop–Molotovi sõpruslepingu lähenev 40 aastapäev? Muidu oluks nüüd soosel Landeswehri sõja 60. aastapäevaga just sobiv esitada Kivikase–Annisti draamat.

Reservohvitser sovhoosi

Teatavasti viidi Paul Pinna ja Ants Lauter 1941. a. suvel sundmobilisatsiooniga Nõuk. Venemaale. Sellest loeme raamatus (lk. 27): „Reservohvitserina läks Lauter sõtta koos teiste mobiliseeritutega. 1941. aasta sõjajärgi paikas ta lüelisse, sovhoosi. Lauter tegi põlütööd ja oisid töde inimlike hädade põhjustes.“

Huvitav „sõtta“ minek. Omapärane viis reservohvitseride rakendamiseks.

Puuduvad nimed

1941. a. detsembris kutsuti Lauter Tšeljabinskisse kunstiansambelile organiseerima. Raamatu andmeil tegi Lauterit koos järgmistest eesti näitlejatega: P. Pinna, E. Tinn, A. Rebane, E. Ratassepp, V. Ratassepp, E. Kaidu, L. Rajala, O. Tinn, K. Ruus, I. Tammur, K. Toom, L. Martin jt. Puudub Ants Eskola nimi. Ta viidi areteerituna N. Venemaale ja pääses alles 1944. a. sügisel Eestisse. Puuduvad ka areteeritud lavakunstnike nimed, nagu Tooni Kroon, kes oli asumisel umbes 15 aastat, samuti kui Sergius Lippe, Juhan Tõnopa, Nikolai Suursõõt jt. kes jäid jäljetult kadunuks.

Varemeis teatrihooned

1944. a. sügisel saabus A. Lauter Eestisse tagasi. Sellest loeme: „Kuid rõõmsad jällelängemisi varjutas murettekitav reaalsus. Sõjast rüüstatud maa, varemetes teatrihooned („Estonia“, Tallinna Töölister, „Vanemuine“,

A. Lauter

„Endla“, „Ugala“, Narva „Võitleja“, suuremal või vähemal määral segipaisatud trupid, ruumi ja küttepuidus. Teatril oli samaaegselt täita vastustusrikas kaksikülesanne: kasvatada ja kujundada rahvast ning kujuneda ise.“

Ja veidi hiljem:

„Eriti määrav oli kolme vedaja-mehe – K. Irdi, P. Põldroosi ja A. Lauteri roll kollektiivide kunstilises ja ideoloogilises kujunemises.“

Lauteri tööpäev oli sõjajärgseil aastail pilgini pingeline. Ta oli „Estonia“ loominguilise töe juht, täiskoorusega lavastaja ja lisaks veel mängis näitlejana kaasa. Lauteri hoole all ehitati üles sõjas hävinud „Estonia“ teatrihoone (1947), ta aitas kaasa Eesti NSV Teatriühingu asutamisel (1945), oli selle esimese esimees, temast sai õppejuht Eesti Riikliku Teatriinstituudis, teatris juhtis ta noorte õpetustuid. Ta oli töörahva saadik ja professor (1947).

Aastail 1944–1949 lavastas Lauter 13 näidendit ja mängis 14 rolli.

Põlu all

Kirjeldatakse lähemalt Lauteri tööd näitlejana ja lavastajana. Lk 30 loeme:

„Lauteri tähelepanu ja püüdlused olid keskendunud trupi kujundamisele marksislikest kunstiprintsiipidest lähtuvas loominguiliseks kollektiiviks. Paistab nii olevat, et ta võitis end mängida osad, millele ei leidunud trupis sobivat näitlejat.“

1949. a. mängis A. Lauter Einaril Pitkäniemi osa E. Grini tükis „Tuul lõunast“... Loeme (lk. 31):

„See oli ühtlasi A. Lauteri viimane „Estonia“-roll. Teatri draamatrupp liideti 1949. aastal Riikliku Draamateatriga. „Estonia“ jäi siitpeale muusikaatriks. Siin lõppes Lauteri eestlasele. Ta oli oma loominguga ning võimiste tipul. Talle oli omistatud teatrinimele suurim tunnustus – NSV Liidu rahvakunstniku nimetus (1948).“

Järgnesid tegevusaastad tistes teatripereides. Lauter määrati Riikliku Draamateatri peanäitejuhiks (1949). Siinne töö osutus aga üpris lühiajaliseks.

Ja siis:

„Isikukultusega seotud nähtustest tingituna ja alusetult süüdistatuna vahastati Lauter Draamateatri peanäitejuhi kohalt. 1951. aasta sügisel asus ta tööle „Vanemuises“, esialgu näitlejana, edaspidi lavastajana ja peanäitejuhina (1953–1955). Lauteri tööperiood kestis „Vanemuises“ 1958. aasta suveni. Siis pöördus ta uuesti tagasi Tallinna. „Estonia“ kutsus ta direktoriks.“

Muidugi, Lauteri põlu ail olek oli võrratult kergem nende heliloojate, kirjanike, näitlejate, teadlaste jt. saatusest, kes tol ajal pidid mitmeid aastaid olema Nõuk. Vene vangistuses, kus paljud hukkusid. Lauteri aeg „Estonia“ direktorina kujunes aga lühikeseks (lk. 34):

„Lauter asus „Estonia“ kutsel juba 1958. aasta suvel Tallinna. Temal loodeti abistavat kätt. Tuli esimene tervisehäire sündumega. Direktorikohustused asendusid kunstilise konsultandi omaga. Lauteril tuli töökoormust vähendada.“

Kõike seda arvestades on hästi mõistetav, kui Lauter ühes kirjutuses a-st 1965 „Kui vana varises“ (lk. 200) Nõukogude II okupatsiooni eest põgenenuist kirjutades leiab:

„Tahtmine olevat inimesele taavariik. Aga need, keda tahtmine ja teadva määr ka veel ebatadeilik, kuid õnnelik valik sõja ajal Nõukogude tagalas viis või sõja lõpul kodumaa pinnal kinni pidas, tegid kindlasti läbi raskemad katsumused kui need, kes siit üle merede ja maade tõde ja õigust otsima läksid ja tänapäevani otsivad.“

Muidugi, Lauter lõpetab optimistlikult, aga ühte intervjuud temaga lugesid kerkib küsimus, kui veenev see optimism tegelikult oli.

Madalad palgad

Küsimusele „Miks ei kasva noori näitejuhte?“ vastab Lauter:

„Ma ei tea, millest see tuleb, eks vist ikka teatri juhtimisest: ei mõelda mitte aasta peale ette. Näitejuhtimist tuleks saada õppima 4–5 inimest, suuremast valikust on ikka kedagi välja võtta.“

Üldse on teatrikuni õppimisega lood segamini: GITIS-e rahvusgrupp komplekteeriti ju mitte võimete, ande ja huvi põhjal, vaid et arv täis saaks. ETÜ stuudiot ja lavakunstikateedris tehakse ikka ja jälle täiendava vastuvõtu eksamide – meelest on puudus. Üks põhjusi on muidugi madalas palgas: III kategooria näitleja palk on 60–70 rubla, mujal igal pool on teenimisvõimalused suuremad. Seesama lugu, mis lavatööstest: palgad on nii väikesed, et inimesed ei pea koh-ta.“

(GITIS-e rahvusgrupp – Moskvas A. Lunatšarski nimelise Riikliku Teatrikuni Instituudi eesti stuudio a-ij 1948–53.)

Vaene dramaturgia

Lk. 216 jätkab Lauter:

„Kurvastab, et meie dramaturgia on vae-ne, mitte ainult Eestis, vaid kogu Nõukogude Liidus. Oma ajal tuli välja „Jrkutski lugu“, siis rodu selle epigoone. Ja nüüd on tükk aega vaikus. Kui sageli me pöördume veel minevikku, sest häid näiden-deid, mis kõneleksid sellest, mis praegu sünnib, analüüsiks meie inimeste elu, mõtlemisi ja vahetunde, on vähe.“ („Jrkutski lugu“ – A. Arbusovi näiden-dast a-st 1959.)

A. Lauter lõpetab oma intervjuu järgmiselt:

„Tihti kurvastab ka näitejuhtimine, teatri juhtimise ja organiseerimise tase – sellest oli juba eespool juttu.“

Hoopiski murelikuks tegev nähtus on aga see, et meie juhtivate teatriteerisõõri-de vahel pole loomingulist vaidlust, mida peetakse teise mõtet austades, ka siis, kui see mõte oma mõttega kokku ei lange. Ei ole ka tõelist loomingulist koostööd. Oma ajal oli loomulik nähtus, et „Estonia“ käisid lavastamas Särev ja Põldroos Töölister. Meie oludes oleksid niisugused lavastajatevahelised suhted häda-vaajalikud.“

Kui teatris aga hakkavad kõlama kriitika ja teiste teatrite adressid rängad süüdistamised poliitilisel või isiklikul pinnal, siis on teatris endas midagi mäda. Siit

Üht Eesti sõpra mälestades

5. juunil s. a. suri Reykjavíkis Islandi tuntud kirjanik, ajakirja-rik, juhtiv karskustegelane ja us-tav Eesti sõber Arni Ola üheksa-kümne aasta vanuses.

Ola astus 1913. a. Islandi suuri-ma päevalehe Morgunbladid teenistusse ja 1926. a. alates toimetas selle pühapäeva Jutulhele.

Tutvusin Olaga 1953. aastal Reykjavíkis toimunud Põhjamaa-de karskuskongressil ja hilisemal Reykjavíki külastamisel olid meil sõbralikud kokkusaamised. Ta avaldas oma pühapäevalehes roh-keid kirjutusi Eesti kohta ja tõlkis ning avaldas trükis ka Helmi Mäelo noorsoo raamatu „Sangar“ selle esialgse pealkirja „Lilleneu“ nime all. Seda raamatut hindas islandi ajakirjandus tunnustavalt.

Arni Ola oli tuntud Islandi karskustegelane Brynleifur To-biassoni ustav kaaslane ja järgla-ne. Tobiassoni olid Islandi esindaja 1925. a. Tartus peetud rahvusvahelisel karskuskongressil ja 1947. aastal Stokholmis Põhjamaade karskuskongressil viibides külas-tas ta ka minu kodu.

Arni Ola nimetas end esimeseks kutseliseks islandi ajakirjanikuks. Päale taanikeele võis ta ka rootsi, inglise ja saksaakeelseid töid islandi keelde tõlkida, ilma et ta neid kee-li oleks rääkinud. Minuga rääkis ta „skandinaviiskat“ ja kirjutas mulle taani keeles, mina temale aga rootsi keeles.

Arni Ola siidunud 2. det-s. 1888 ja suri lühikesa haiguse järele 5. juunil, tema noorem vend Si-gurdur Ola oli siidunud 25. aug. 1900 ja kaenamat aega haige olles suri järgmisel päeval – 6. juunil s. a. Matusealatus toimus 12. juunil

Bernhard Mäelo

Kindral Ernst Põdder suri gangreeni tõttu

„Teatajas“ 23. jaunist on too-dud katkeid K.A. Hindrey raama-tust „Kindral Ernst Põdder“ ja pildi allkirjas on mainitud, et kindral Põdder suri 24. juunil 1932, kuid milline haigus ta hauda viis, pole mainitud.

Põdderil oli jalga lõõnud gang-reen ja sellega ta läks Tartus Üli-kooli haavakliinikusse. Arstid tei-nud kohe kindlaks, et tegemist on gangreeniga ja jalg tuleb põlvini amputeerida. Põdder seda kuuldes sõnanud temale omase huumori-ga: „Puupeaga kindraleid on meil, miks ei või siis olla üks kindral puujalaga!“

Kuid taibanud, et tema selle operatsiooni tõttu võib ka surra, ta helistanud diivisi kapellmeisteri-le ja sõnanud: „Hõõruga hästi oma pasunad lahkima, varsti on minu matus. Head tervit!“

A. Raag

algab vajamine provintsialismi sohu, mis läheb järjest kitsamaks ja umbsemaks – ja varsti ongi Härjapea jõgi valmiks.“ Raamat kommentaaride osas (lk. 253) selgitatakse, et Lauter oma viimases lauses vihjab „teatri juht-kondade vahelistele vastuoludele, mis tulenesid V. Kingseppa nime-lise TRA Draamateatri loominguilises töös tekkinud madaluseist ja Riikli-ku Noorsooteatri üldsest tähelepanu kõitnud tulemusrikkast alustami-sest.“

H. K.

Raimond Kolk

Tuulisui ja teised

Märkmeid aastaist 1945-1950

19

Meie plaanid kirjandusliku ajakirja alal ei ulatunud siiski mitte sinna, et ajakiri trükitud peaks olema. Vähemalt mitte alguses. Meie ei tahtnud mingit uut perekonnalehte välja anda, mis suurt levikut ja populaarsust leiaks. Koguni „Kodukolle“ oli ju majanduslikult kitskuse jõudnud.

Garvargatanil oli nüüd uus ja moodne stentsileerimismasin ja sellest pidi jatkuma. Ainult ajakirja kaas ja üks kunstierproduktisioon igas numbris pidi trükitud olema. Me korrasime lehekülgede arvu ja stentsileerimisabi hind ja leidsime, et asi peaks võimalik olema.

Muidu olid Garvargatanil mõned isikulised muudatused toimunud. Arvo Horm oli äsja loodud Rahvusnõukogu juurde minema kolinud. Humanistide pool olid nüüd Georg Martinoff üksinda keskseks kujuk. Rahvusfondi poolele oli Madis Üürrike, Madis Musthabe nagu me teda hüüdsime, peasekretäriks tulnud.

Kui varem öeldi, et Martinoff oli, kes Hormi fantaasiatundele maa peal hoidis, Hormi sabast kinni hoidis, siis nüüd ei olnud just kedagi, kes Martinoffi enda lendu oleks pidurdanud.

Mitte et see lend kuidagi hädaohtlikult kõrge oleks olnud.

Martinoff oli elukutselt arst ja kuulus arhiivitöö korras Serafimeri haigla juurde, kuid veetis suurema osa oma ajast Garvargatanil. Nagu ta seda ühel örnal tunnil ise arvas, vist Lepiku pulmas, oli ta õieti vale elukutselise sattunud. Tema õige huviala oli tegelikult poliitika ja raamatute ja lehtede väljaandmine.

Poliitikat tegi ta ju omajagu. Ka raamatute-lehtede väljaandmiseks avanes tal nüüd võimalus. Pärast seda kui Humanistlik Ühing kirjastuse „Eesti Raamat“ üle võttis, andis ühing kirjastuse nime all välja Looritsa „Eesti rahvausund“ ja Gustav Ränga „Vana Eesti“, ka kaks Hindrey romaani uustrükis – „Loojak“ ja „Nõid“. Kõik ikka vanast ja igivanast ajast. Öige varsti hakkas ühing ka kaks korda kuus ilmuvat poliitika ja kultuuri ajakirja „Vikerlane“ välja andma.

Juhan Jaik oli oma „Ponibi ja Üksimärdiga“ valmis jõudnud ja Martinoff tahtis vägisi, et ma seda teistsuguseks ja moodsamaks ümber teeks ja muudaks. Ma ei pidanud seda kuidagi vajalikuks, et tahtnud ka muidu teise käsikirja kallal songida. Kui üldse, siis ehk mõned asjad juurde kirjutada, mis Jaigil meelde ei olnud tulnud. Suures ajapuuduses nagu ma olin, ei jõudnud ma ka seda, ja käsikirja seisis ilmaasjata minu käes paar kuud. Lõpuks hakkas see „Vikerlases“ järgneva jutuna ilmuma. Võibolla oli Vello Pekomäe, kes „Vikerlast“ toimetas, seda Martinoffi soovide kohaselt ümber loiganud.

Martinoff oli midagi maadeavastaja rahutusest ja uudishimust. Öige varsti hakkas ta andmeid koguma selle kohta, kuidas oleks olla ja elada Briti Columbias. Kui peale Tšehhoslovakkia sündmusi üks osa pagulaskonnast Kanadasse ja mujale edasi rändas, siis kadus ka Martinoff sinna kuhugi. Kuigi ta ütles, et „ta hahemeelset omnibussi mängida ei taha“, siis oleks ta ehk meelsasti näinud, et vähemalt mõned ta ligemast ümbrusest kaasa oleksid läinud.

Keegi väike alati mustas riides vanaonu lumivalge peaga pistis ka vahel oma pea humanistide toa uksest sisse. See oli Albert Weger, kes oli „The Baltic Review“ vastutav väljaandja ja vastutas mingil moel ehk ka Humanistlikule Ühingule tegevuse eest roostlase ees. Ta oli omal ajal Lätis baptistide misjonär olnud. Nüüd oli ta ainus huvi, et tema poolt läti keeles välja antud ajakiri „Gana Bals“, vist „Lambukeste Karjane“, humanistide poolt kinni maksti ja Saksamaale läti põgenikkudele edasi saadeti.

Mis poliitikat Garvargatanil tehti ja aeti, selles ei olnud Lepik ja mina kuidagi kaasas. Onud, ka Imant Rebane „Kodukolde“ päevil, panid usku nina ees kinni või lakisid ära kohvikusse, kui „poliitika“ kõne alla tuli. See oli muidugi väga targasti tehtud. Ei maksa lasta noortel poeetidel kõike pealt kuulata. Räägivad edasi ja teevad veel oma kommentaareid ka juurde. Mõnikord oli ka parem, kui kõiki asju üldse ei teadnudki.

Meie huvi Garvargatani vastu oli alguses olnud „Homse nime!“ algatuse jätkamine ja nüüd kõige viimati kirjandusliku ajakirja väljaandmine, selle väljaandmise tehniline-praktiline külg. Me olimegi oma kavatsustega õige kaugele jõudnud, juba ka kaastööd küninud ja lubadusi saanud, kui suvi liiga lähedale jõudis. Esimene number pidi nõnda sügishoolele jääma.

Suvi 1948 oli isegi nii palju tööd ja toimetamist täis. Kõigepealt sain ma pakaks, meie esmasindinu sindis. Nendel päevadel 15. juuni ümber sai ka kuningas Gustaf V 90 aastat vanaks ja noorte emadele pakuti sel puhul õiget oahohvi. Kardinal oli teisi noori emasid haiglas sellega pörpinud, et ta aru ei saanud, et see oli õige kohvi. Kohvi oli ju

jätkuvasti kaardil ja igapäevases elus joodi surrogaat-kohvi priskelt edasi.

Kui Tuulisui selle sündmuse puhul kogunes, siis ei jõudnud ju ainult kohvi. Nagu ikka olid kõne all kirjanduse päevastundmused ja mõned tolaeagseid tähelepanekud nagu Märt Jänese kalendrist on alles jäänud värsilisel kujul:

Malk hulgub ringi „Kodumaata“ ja laseb „Orto“ teha laata.

Kreutz seljas tirib Arvo Mäge ja loodab sellest imeväge.

Kreutz oli Ristikivi muidugi. Ei, me ei olnud eriti hellad ja armastusväärsed ka oma ligema tutvus- ja toetajaskonna suhtes mitte.

„Orto“ kirjastuse ja selle omaniku Andres Lauri suhtes olime õige kriitilised. Tellijaliikme süsteemi tõttu, mis maapao oludes iseenesest ainuvõimalik, oli „Orto“ teatud monopoli saavutanud ja Andres Laur kasutas seda seisundit oma äranägemise järele. Kirjastus oli talle kõigepealt äriline objekt.

Muidugi oli „Orto“ enda juurde moodustanud n.n. vanematest kirjameestest koosneva nõukogu, aga me ebausaldasime esiteks selle nõukogu koosseisu ja teiseks selle nõukogu võimalusi Andres Lauri kirjastustegevust kuidagi mõjustada.

„Orto“ raamatute esimesed kaanepildid, kus taprit püsti hoidvad sõjamehed kullas ja karras ringi ratsutasid, ei olnud mitte ainult hirmsad. See oli võlts ja vale plakat eesti kirjandusele maapao.

Me ei olnud nõus sellega, et räägiti maapaakirjandusest ja võeti seda nagu teisejärgulist kaupa. Meie arvates oli põhjust rääkida kirjandusest maapao, ja siis selle täies kvaliteedis.

Me ei olnud nõus ka sellega, et räägiti kirjanduse ja kultuuri sülitamisest. Põhjust oli rääkida selle edasitõlgimisest, kasvamisest ja arenemise vajadustest.

Kirjanduslikku ajakirja oli juba selleks tarvis, et neid küsimusi arutada ja kirjandusele maapao kriitiliselt läheneda.

20

Jaanipäeva ajal peeti esimene eesti laulupidu Stokholmis ja sellega ühenduses toimus ka Luukase gilde viimane ülesleegitus.

Laulupidu ettevalmistavad jõud olid mitmekesiseks päevaks mitmekesiseks kava valmis teinud, oli „Kalarineu“ etendus Kontserthoones, raamatute näitus jne., aga mittemidagi ette näinud just selleks õhtuks, kui laulupidu Skansenis lõppes. O Punkt tuli siis õige viimasel minutil mõttele toelja Stokholmi suurim tantsupalee Vinrperlatset üürida, eeskavalises os noorkunstnikud esinema panna, ja nõnda inimestele võimalust anda kokku tulla ja tantsida. Laulupeole järgnev päev oli ju veel puhapäev.

See kõik õnnestus üle ootuste. Vinterpalatsi avarad ruumid suutsid mitmelt poolt üle maa kokku tulnud pidulisi vaevalt mahutada. Ja Käbi Laretei mängis jälle ja Senta Möök ja Raidve laulsid. Lepik ja Kolk lugesid luuletusi ja Kratt Talve luges ette oma selleks puhuks eriliselt kirjutatud Krati kriipsud.

Ma lugesin, käsi sidemega kaelas. Ma olin Electroluxi stantsimismasina ääres peaaegu poolest pöidlast ilma jäänud, kuni küüne juurteni oli põial kadunud ja läinud. See oli veel parema käe põial, nii et ma ei saanud mitu nädalat mitte rida kirjutada. Ka mitte kaista aidata, kui esmasindinu haiglast koju jõudis ja teda vannitada tuli.

Noorkunstnike pidu jättis sellel korral tõesti ülejääki. Kuna suvi oli ka noorkunstnike eesootamas, siis tuli tõsiselt küsimuse alla, et noorkunstnikud peaksid esinemise arvel honorari saama, mitte ainult mängijad ja lauljad, vaid ka kirjanikud. Talve ja Lepik istusid O Punktiga ühe terve õhtupooliku, koostasid aruannet ja vaidlesid honorari üle. Õhtul oli siis Edith Sisase korteris aruande kinnitamine. See oli enam-vähem viimast korda, kus Luukase gilde nõnda koos istus. Õhtu oli juba hiline ja ärid kõik kinni, nii et Edith, kes laboratooriumis töötas, läks ja tõi selle kõige äralõpetuseks natuke laboratooriumi piirist.

Ma mäletan, et ma sain oma laululugemise eest sada krooni. See oli mu esimene ja kaua aega ka ainus sissetulek kirjanduse alal Stokholmi linnas. Iseenesest oli seda just tookord ka tarvis, sest me olime jälle ilma korterita.

Nagu rootsid täid üleval Lapimaal lapi naiste kodukäsitöö ees, nii löi proua Wivi Wahman kahte kätt kokku, et oh mis ilus laps, aga ei pidanud ometi võimalikuks, et me koos selle ilusa lapsega tema möbleeritud toas edasi elaksime.

Korteripuudus Stokholmis aina süvenes, ja meie ei olnud ainsad, kes korterit otsisid.

Ka Talve asus abielluma. Soomest tuli ja jõudis väike neu Liisa Karvinen ja oli nüüd varsti Liisa Talve. Liisa oli üldse humanistlik, aga veelgi rohkem humanistlik, kui ta alguses eesti keelt hakkas rääkima.

Me oleksime võinud Talvedega korterit ka jagada, ja Kardinal ja Talve käisidki mitmel pool vaatamas. Ants Lahi hakkas Kanadasse sõitma ja jättis Spangas maha väikese omaette majakese. Aga seal polnud vett ja elektrit sees. Kas ma pean kahte musta kassi vastastikku hõõrma, kui ma raadiot tahan kuulata, ütles Talve. Väikese lapsega elamiseks ei olnud see ju ka midagi saada.

(Järgneb)

Eestlasi lööktööl

Karjalas

Sjurga maaparandusobjekt Karjalas on kuulutatud ülieduliseks löökehituseks. See tähendab, tööd tuleb läbi viia konoorte hulga värvatud tööjõuga. Peale otsese maaparanduse tuleb Sjurgas püstitada ka rida hooneid. Eesti komsomoli rühma juht seal on Rein Piip. Ta pöördus Haapsalu ja Kohtla-Järve komsomoli organisatsioonide poole luua nendega n.n. sefussvahetuskord, s.t. ajutine abistamine.

Komsomoli sekretärid Haapsalust ja Kohtla-Järvelt koos ajalehe Noorte Hääle reporteriga käisid Karjalas eesti löökühma eluoluga tutvumas. Üks rühmalikke mehi, Arnold Pajur, varem Tõstamaa sovhoosi traktorist, jutustas külastajatele:

Hommikul tõuseme kell kuus. Töökohta tuleb sõita vähemalt kaks tundi (80 km). Õhtul saab koju alles kella kaheksa paiku. Söömaski tuleb käia mitme kilomeetri taga. Tööd jätkub kõvasti, maaparanduspinda on üle 400 hektari. Tööks on ette nähtud 41 kuud, aga praegune tempo näitab, et plaanitaimisest õigeks ajaks ei saa juttugi olla. Töökäed on olemas, aga neid ei kasutata otstarbekalt.

Arnold Pajur seletas, et kui eesti rühm Karjalasse jõudis, suunati see kõigepealt ühiselamut ja laste-aeda ehitajateks abiks. Ühiselamu pidi valmis saama m. aasta lõpuks, aga seda oodatakse tänini.

Rändkolonni ülem Serodoev kurtis külastajatele, et poistel (eesti) pole kogemusi maaparanduse alal ja šeflusuabi asemel oleks vaja koha peale, vähemalt paar suveks, kogunud töömehi – mehhaanikuid, ekskavaatorjuhte j.t.

Eesti rühmast teatati, et sealt on ära saadetud või ise ära läinud juba 13 inimest. Mõnedel tõsisel põhjused, kuid enamik raskusi peljates. Arvatakse, et see on liiga palju veerandasta kohta ja näitavat komsomoli rajooni- ja linna-komiteede nõrka tööd rühma komplekteerimisel. Samas öeldakse, et uus rühm Karjalasse ongi koostamisel, eelkõige ehitustöölised, mürsepad, krohvijad ja sanitaritehnikud.

Dokumentide näitus

Moskvas

Moskvas korraldati k.a. juunis N. Liidu-Soomes ühine dokumentide näitus nimetuse all „1948. aasta sõpruskoostöö ja abistamisleping tegeleküsimused“. Korraldajaks olid, nagu TASS teatas, NSVL Arhiivide Peavalitsus, välisministeeriumi Ajaloolis-diplomaatilise Valitsus ja Soome Riigiarhiiv.

Välja pandud olid tähtsamad dokumendid alates 31. det. 1917, ka Lenini poolt alla kirjutatud Nõukogude valitsuse ajalooline dekreet Soome riikliku iseseisvuse tunnustamise kohta, öeldi näituse kirjelduses.

Ka Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamise kohta on olemas dokument (Rahuleping). Millal Moskva selle välja paneb? Või on see Moskvas kadunud (hävitatud)?

Järgmine maailmalaager sai nimeks „Vikerkaar“

Eesti skautlike Noorte Malev Rootsis pidas Nelipühadel Metsakodus traditsioonilisi Nõupäevi. Suur osa ajast pühendati järgmisel aastal asetleidva maailmalaagri ettevalmistamiseks. Ühtlasi kinnitati hulk ettepanekuid, mida mõeldud sügisel valitud planeerimistoimikond oli välja töötanud. Ühehäälselt otsustati, et laagri nimeks on Vikerkaar.

Laagrimärk, mille kavandi esitas G. Ilves ning mis kujutab eesti värvides vikerkaart ühismaleva märgiga, leidis kõikide poolehoidu. Tegevus laagris on suunatud minevikule, olevikule ja tulevikule. Esimene viib laagrielanikud vana-eesti külla – Ränikivi külla. Nõupäevadel leidis aset küla nurgakivi panemine ning praegu on küla püstitamine juba teoksil. Sinna püütakse koondada eelmise sajandi keskel esinenud tarbe- ja tööriistu. Nii saab anda noortele tõe tru pildi meie vana-vanemate igapäevast elust. Laagrisolejad tutvuvad ketramisega, pastlate valmistamisega, leivaküpsetamisega ja võib-olla ka sepikoja tööga, rääkimata et tutvutakse elavate taluloomadega. Olevikku peegeldab noorte poolt kavandatud päev, mis lõpeb tantsuõhtuga ja laagri lõpus toimub lend tulevikku.

Kinnitati ametisse ka hulk juhte. Organisatoorsest tööst juhtkond toimkondades. Osavõtjad jagunevad vanuse järgi all-laagritesse, kus on omad juhtkonnad. Üldtoimikonda kuuluvad Sven Tülli, Hansson, laagrijuhid, Lea Meerits ja Andres Merelaid, kes on laagri abijuhid, ning Virge Hint kui ESNMR juht. Programmi toimikonna tegevust koordineerib Virge Hint. Vana-eesti päeva tegevust ja Ränikivi küla planeerimist kavandavad Sigrid Põdrus ja Ao Vaks. Skautidevahelise päeva eest vastutab Harry Sepp, kes ühtlasi on laagri sidetehnoloog võrgu väljahitaja. Noorte päeva kavandab Georg Metsalo. Administratsiooni toimikonna juht on Gustav Ilves, sekretariaat on Mart Kiiveri kätes. Majandustoimikonda juhatab Evald Antsmaa. Sinna toimikonda kuulub ka laagri toitlustaja Madis Laas. Tehnilises toimikonnas vastutab Metsakodu vajalike väljahituste eest Arnold Pundi. Välisloimikonna juht on Rein Asu, kes laagri ajal täidab ka juhtide all-laagri juhi kohta. Skautide/gaidide all-laagri üldjuhiks on Jaak Akker, skautide laagri juht Heinar Valk, gaidide laagri juhi koht on veel täitmata. Hellakeste/hundude laagri üldjuhiks on Leida Helberg, hellakeste laagrijuhiks Ann Varma ja hundude laagri juhiks Dea Raud. Rajurite all-laagri juht on Eero Paldrok, kuna küllalislaagrit juhatab Riho Rajamäe. Laagri tseremooniameister on Harald Sepp.

Mitmesugustel aladel on laagri ettevalmistustöödega rakendatud Inga Anderson, Triinu Wiiburg, Merike Merelaid, Helve Paju ja Kristjan Penno. Otsustati ka moodustada nn. Nõuandev Kogu, kus muuhulgas on esindatud välismaleva ja kõik all-laagrid. Peale selle on laagris Vanemate Kogu, kuhu kutsutakse kõikide malevas esinevate Skautisõprade Seltside ja Ringide esimehed ning ESTO 80 peakomitee esimees.

Nõupäevadel arutati ka laagrilaulu võistluse läbiviimist ja samuti „töömait“ sisse seadmist. Nende päevade ajal tehti ka hulk kehalist tööd, lammutati suur palkmaja, millest saab ehitusmaterjali Ränikivi küla, määrati ära laagrikohad ja süüdati ka Vikerkaar kutselisi arvukate osavõtjate juuresolekul.

T-u

Kooliprobleeme okup. Eestis

Tallinnas käib koolis teises vahetuses, s.t. õhtupoolikuti, 29,7 prots. kõigist õpilastest. Selle olukorra parandamiseks tuleks aastast 1981 alates ehitada aastas 2 - 3 uut koolimaja, ütleb Tallinna linna täitevkomitee esimees (linnapea) Ivar Kallion. (A. 1981 algab uus viieaastaplaan).

Tartus käis eelmisel õppeaastal õhtupoolikuti koolis 36,4 prots. õpilastest. See on eriti raske alg- ja keskastme õpilastele, ütles keskkooli direktor Helve Raik õpetajate kongressil Tallinnas.

Televisior rööbib koolilastelt liiga palju aega, ütleb Kohtla-Järve keskkooliõpetaja Beljajeva. Tema sõnadel vaatasid m. õppeaastal 30 õpilast 24 koos vanematega pühapäeval telefilm. Argipäeviti veedavad 4 - 6 klassi lapsed televiisori ees 5 tundi, pühapäeviti ja koolivaheajal kuni 7 tundi päevas.

Kooli lõpetajate vanust kavatsetakse lühendada ühe aasta võrra sellega, et lapsed tuleb kooli saada juba 6 aastast. Eestis on seda juba katseliselt rakendatud ja head tulemustega, kirjutab „Nõukogude Õpetaja“.

Maailmalaager „Vikerkaar“ tööamet

Maailmalaager on hügelirütus ja nõuab paljudel isikutel suurt panust. Juba praegu on hulk teotateltis isikuid tööülesandeid täitmas, kuid veel samapalju on puudu.

Otsime kaastöölisi maailmalaager Vikerkaare läbiviimiseks 1980. aasta suvel.

Vajame

- perenaissi ja abilisi
- haigla personali
- abilisi, kes oskavad kirjutusmasinat käsitada, laagri ajal sekretariaati
- kaastöölisi eritoimikondadesse (administratsioon, tehniline, majandus, välisloimikonnad)
- osavõtjaid eel- ja järellaagritesse
- töömehi ja -naisi, kes ei kardaks käsi külge panna kus vaja.

Alati ei ole skautlik praktika nõuetav, kuid mitmelgi juhul soovitatav. Laagris on hulk tööülesandeid täita, kus on peamiselt asjasse positiivset suhtumist ja täie hinge-kaasalöömist. Teatavasti toimub Vikerkaare maailmalaager Metsakodus ajavahemikul 28. juuni – 6. juuli 1980, ehk vahetult enne ESTO 80 pidustusi Stockholmis. Eel-laager leiab aset mõned päevad enne maailmalaagrit, järellaager mõned päevad peale maailmalaagrit.

Kõiki, kes on huvitatud kas üldnimetatud aladel kaasa aitama või muul viisil tahavad aktiivselt kas laagris või enne seda abiks olla, palun astuda kontakti laagri juhiga aadressil: skm. Sven Hanson, Markergatan 7, S-582 66 Linköping, Sweden.

Maailmalaager „Vikerkaar“ lauluvõistlus

Eesti skautlike noorte laagrites on alati kõlanud laul! Traditsiooniks on ka igale Suurlaagritele pühendada oma laul.

Sellepärast ... Kuulutame välja Maailmalaager Vikerkaare laagrilaulu võistluse!

Iga kaasmaalane on teretulnud osa võtma – nii noor kui vana!

Tuleb koostada:

A. laagrilaulu originaal meloodia
B. laagrilaulu sõnad.
Loomingud saata Maailmalaager Vikerkaare sekretäriile hiljemalt 1. oktoobriks 1979 aadressil: skm. Mart Kiiver, Box 265, S-631 03 Eskilstuna, Sweden.

Auhinnaks: peale au – tasuta laager.

Kes Kus?

* Stockholm! Kalevi lipkonna skaudid Aare Avasalu ja Raul Koger võtsid osa Läänemärgi Eesti Päevadest Los Angeles'is ja olid Torontos Lembitu lipkonna külalised.

* Tiina Loite oli parim lõpetaja Ruthfordi Farleigh Dickinsoni ülikoolis inglise keele ja ajakirjanduse alal BA kraadiga. Ta sai dekaani auhinna.

Võtke osa ESTO 80 spordivõistlustest!

Käesolevaga kutsume kõiki eesti sportlasi osavõtma ESTO 80 spordivõistlustest 6.–13. juulini 1980 Stockholmis. Mõeldud on järgmised spordialad: kergejõustik, tennis, ujumine, golf, male, bridž, laskesport ja pallimängud. Ka teisi alasid on võimalik läbiviia, kui selleks küllalt huvi leidub.

Kergejõustik:

Klass A Mehed üle 18 a.: 100 m, 1500 m, kõrgus, kuul, kaugushüpe.
Klass B Mehed 17–18 a.: 100 m, 1500 m, kõrgus, kuul, kaugushüpe.
Klass C Mehed 15–16 a.: 100 m, 1500 m, kõrgus, kuul, kaugushüpe.
Klass D Mehed 13–14 a.: 100 m, 400 m, kõrgus, kuul, kaugushüpe.
Klass E Mehed 12 a. alla: 100 m, kõrgus, pesapall, kaugushüpe.
Klass A Naised üle 18 a.: 100 m, 800 m, kõrgus, kuul, kaugushüpe.
Klass B Naised 17–18 a.: 100 m, 800 m, kõrgus, kuul, kaugushüpe.
Klass C Naised 15–16 a.: 100 m, 400 m, kõrgus, kuul.
Klass D Naised 13–14 a.: 100 m, kõrgus, kuul.
Klass E Naised 12 a. alla: 100 m, kõrgus, kuul.
Teatejooks nii meeste kui naistele 4 x 100 m.

Golf:

Kõik mängivad samas klassis, vanusepiiri ega handicapi ei ole.

Tennis:

Nii mehed kui naised.

Klass A üle 20 a.

Klass B 16–19 a.

Klass C alla 16 a.

Ujumine:

Võistlusklassid samad nagu tennis.

Alad: 100 m rinnuli, 100 m krooli, 100 m selili, 100 m liblik, 400 m krooli, 200 m medley.

Pallimängud:

Mehed 18 aastat ning üle: jalg-, korv- ja võrkpall.

Mehed alla 18 aastat: jalg-, korv- ja võrkpall.

Naised 18 aastat ning üle: jalg-, korv- ja võrkpall.

Naised alla 18 aastat: jalg-, korv- ja võrkpall.

Igas vanuseklassis peab olema kolm mees-naiskonda, et võistlusi läbi viia. Kui vähem on registreerinud liiakse vanuseklassid kokku, millest teatatakse mees-naiskondadele.

Male:

Üle 15 aasta.

Alla 15 aasta.

Cupturniir 2 kaotust langeb välja.

Bridž:

Üks võistlusklass.

Laskesport:

Võistlused toimuvad väiksekaliibrilistest vintpüssist (kal. 22) ja pistolist (kal. 22).

Püstoli alal on ette nähtud ainult üks klass (soole ja vanusele vaatamata) ja võistlus toimub 25 m pealt 40 lasku (8 x 5). Proovilaskes 6. Võistlustagajärgede näitamine toimub seeriaste kaupa.

Võistlus väikeliibrilistest vintpüssist on jagatud kahte ossa: Vanad (seniorid = 21 a. ja vanemad) ja noored (juniorid = 15–20 a.), kusjuures noored jagunevad veel tüdrukute ja poiste gruppiks.

Võistlustest võib osa võtta kas meeskondadena või individuaalselt. Meeskond on ette nähtud viieliikmeline ja on piiratud iga maa kohta kahe meeskonnaga.

Võistlused toimuvad rahvusvaheliste reeglite kohaselt 50 pealt: vanadel – täismäts (kolmest asendist à 40 lasku) ja Olümpiamäts 60 lasku, noortel – poolmäts (kolmest asendist à 20 lasku) ja kui aeg lubab 40 lasku lamedes Olümpiamätsi täiteks. Proovilaskes maks. 10 ning võistlustagajärgede näitamine toimub seeriaste kaupa.

Meeskondade nimekiri esitada vähemalt pool tundi enne võistluse algust. Osavõttumaks vanadel 20 kr. ja noortel 10 kr., kusjuures hinna sisse on arvestatud ka kohvi ja võileivad. Võistlused toimuvad Metsakodus enne ESTO 80 algust.

Jääme ootama Teie osavõttu ESTO 80 spordivõistlustest.

Tanel Moora	Anu Blunt	Ants Tüksamm
Bäckgräsvägen 28, 4 tr.	Plogvägen 3, 3 tr.	Nordmarksvägen 19,
S-143 00 Värby	S-171 49 Solna	S-123 51 Farsta
Sweden	Sweden	Sweden
(ülejäanud sport)	(pallimängud)	(laskesport)

Registreerimised saata ESTO 80 Sporditoimikond, Box 657, S-101 56 Stockholm, Sweden.

Gamla Stan's
RADIO-TV STORA NYGAT. 37 STOCKHOLM
TELEFON: 11 01 21 - 10 63 21

Omanik K. Ring

TSENTRUM

Eesti Demokraatliku Uniooni bülletään

Nr. 37

August

1979

Centerpartei liikmed — eestlased!

Astuge ka EDU liikmeks.

Eestlasele ei ole küllalt centerideoloogiast, sellele lisandugu ka eestluse ideoloogia.

EDU

on sõprusvahekorras Centerparteiga.

Võtke kontakt:

EDU Rootsi osakonna esimehega Enno Penno, tel. 08/88 85 01 või

EDU Lääne-Rootsi osak. esimehega Gerhard Peet, tel. 031/11 59 00

Enno Penno

Gerhard Peet

TORBJÖRN FÄLLDIN

Det finns enligt min uppfattning tre goda skäl för att verkligen anstränga sig att spara energi. För den enskilde bidrar en lägre energiförbrukning till att hålla nere hyror, reskostnader och andra hushållsutgifter. På samma sätt innebär en lägre energiåtgång en besparing för hela det svenska folkushållet. Sist men inte minst är det nödvändigt att begränsa dagens slöseri med naturresurser både med tanke på kommande generationer och på vår egen miljö.

Centerpartei uus presiidium: esimene abiesimees Karin Söder, parteijuht Thorbjörn Fälldin ja teine abiesimees Olof Johansson, kes Jönköpingis toimunud parteikongressil valiti sellele kohale kibedas võistluses Anders Dahlgren'iga

Mõtteid tuumajõu kasutamisest ja energia küsimusest

Jutuajamine Tiina Mark-Berglundiga

Tiina Mark-Berglund on lõpetanud Upsala ülikooli füüsika ja statistika erialal ja töötab Rootsi Riiklikus Statistika keskasutuses büroodirektorina. Kohtame teda suvemajas Roslagenis, kus ta on virk seente ja mustikate korjaja. Jutt hargneb eelolevatele Rootsi valimistele ja sealt aktuaalsetele ühiskonna elu korraldamise küsimustele. Olgu märgitud, et T. Mark-Berglund kuulub EDU liikmeskonda.

Esitage talle küsimuse tuumajõu kasutamise kohta, kuna teame, et see on talle sidamelähedaseks küsimuseks.

Tiina Mark-Berglund vastab kokkuvõttes järgmist.

Tuumajõu küsimus huvitab mind mitte sellepärast, et kunagi õppisin füüsikat, millega ma hiljem pole tegelenud, vaid sellepärast, et mul on kolm last ja olen hakanud mõtlema, missugusesse maailma neid olen sünnitanud ja missugust ühiskonda neile ja nende lastele tahaksin pärandada. Kas peaks see olema selline, kus toodangut iga hinna eest on vaja tõsta — ka siis, kui see tähendab ebatervislike produktide kasutamist ja mürgiseid jäätmekäitlust — või sellist, kus puhast vesi ja õhk on tähtis ning paarirõhk oleks mõttel, et inimene on vaid üks osa loodusest.

Niisiis oli see küsimus mulle alguses tundeküsimus ja alles hiljem hakkasin lugema vastavaid raamatuid ning artikleid.

Mis pahed on tuumajõul?

See on nii kangesti teistsugune — palju efektiivsem kui kõik siiani tuntud energia allikad. Näiteks Forsmarki jõujaam Uplandis, mis veel on laadimata, nõuab 800-tuhande voldilist kõrgpinge liini läbi Roslageni Stokholmini ja sealt veel edasi. Kui neid juhtmeid ei ehitataks, siis ei saaks energiat efektiivselt kasutada, kuna jõujaam toodab nii palju. USA ja Sovjeti liidusteadlased on avastanud, et lehmad kaotavad võime saada vasikaid ja muutuvad steriilseteks, kui söövad heina, mis on kogutud seesuguste traatide alt. Mis võib siis juhtuda taimestikule, putukatele, lindudele või teistele loomadele ja inimestele?

Tuumajõu tootmisel on kõrvalproduktiks veel kuum vesi, mis tekib sellest, et on vaja jahutada turbiini. Seda vett ei saa otse merre tagasi lasta, sest see tähendaks kalade ja taimestiku muutumist. See oleks ka kohutav raiskamine. Niisiis on plaan ehitada soojaveetunnel üle Upsala Stokholmi-

Om kärnkraft och energi handlar denna intervju med byrådirektör Tiina Mark-Berglund

ni, et selle sooja veega neis mõlemas linnas kütta maju. See tunnel on just tunnel ja mitte mingid harilikud torud. Kuna ka tuumajõu pooldajad väidavad, et seda jõudu saab Rootsis kasutada ülimalt 20–30 aastat, siis tuleb see ehitus vä-

EESTLASED ROOTSIS – HÄÄLETAGE CENTERPARTEILE

MIKS?

Vastuse saate selgituskoosolekutel:

Upsalas 7. septembril Aksel Margalt,
Stokholmis 11. septembril Enno Pennolt,

Göteborgis 12. septembril Andres Toomuselt,
Lundis 13. septembril Indrek Martinsonilt.

Tulge kõik Eesti Komitee ja Eesti Rahvusnõukogu poolt korraldatavatele parteidevahelistele informatsioonikoosolekutele.

Karl Aun – vähemusrahvuste ja kultuurautonoomia uurija

15. mail tähistas prof. Karl Aun oma 65 a. sünnipäeva. Kui see tavaliise kodanikule ja töömehele tähendab pensionile minekut, siis uurijale tähendab see tihti ainult administratiivseist ülesannetest vabanemist ja veelgi suuremat võimalust end ainult pühendada teaduslikule tööle. Seda mõnab ka Dr. Karl Aun, kui temaga jälle kohtume Häsleby lossis Balti Instituudi 5. teadusliku konverentsi ajal, kus ta esines ettekandega: „Mitmekultuursus ja kultuurautonoomia”. Vestleme temaga tema uurimistegevuse teemadel.

– Sinu tegevust pärast Pinnbergi Balti Ülikoolist lahkumist iseloomustab väga vahelduv mitmepalgelisus. Seal tegelesid sa põllumajanduse, kiriku ja usu küsimustega. Chicagos esindasid Eesti Rahvusnõukogu ja korraldasid hiiglava ringreisi August Reile ja ka minule; hiljem kujunes sinust EDU erakonna peamine ideoloog, laiemat teadusliku perspektiiviga, kui seda omal ajal andis Karl Liidak; Waterloo Wilfrid Laurier ülikoolis olid sa algul vist rahvusvahelise õiguse professor. 1975. a. ilmus Torontos balti vähemuste uurimise senini kapitaalsem teos: „Eestlased Kanadas” kus sa kirjeldad Lõuna-Ontario asustamist ja eestlaste üritusi Kanadas.

– Kogu sellel tegevusel on aga alati olnud ühine nimetaja: tegemine inimestega ja rahvuslike gruppidega eksilis, mis on ju aluseks vähemuste probleemide uurimisele. Poliitiline aktiivsus ja tegevus eksilorganisatsioonides on olnus just parim tee vähemuste probleemide uurimisele. Sellepärast on ka teised eesti ja balti minoriteetide probleemide uurijad tihti aktiivsed poliitiliselt ja ka eksilorganisatsioonides.

– 1975. a. Häsleby's toimumud 3. konverentsile esitasid sa uurimuse, mis kandis pealkirja: „Rahvuslikud vähemused ja kultuurautonoomia Eestis: mudel mitmekultuurilisele ühiskonnale”. Tänavune ettekanne näib olevat nende probleemide teoreetiline edasiarendus?

ga kallis. Ja mida tähendab selline hiigelpikk maaalune torustik loodusele?

Uraan, mis on küttaaineks tuumajõu jaamad, tuuakse praegu sisse välismaalt. Ka neis paikades, kus uraanimalmi kaevatakse, on see miljöõprobleemiks. Rootsis on uraani näiteks Billingenis ja suhteliselt kontsentreeritud kujul, aga siiski nii „lahja”, et seda ei saa võrrelda näiteks rauakaevandusega. Need „slaggimäed” mis üle jäävad, on hiiglasuured ja radioaktiivsed. Rootsis on umbes 7 % maailma uraanist ja see on küllalt suur osa.

Lõpuks – meil pole kõike seda jõudu vaja. Raskame liialt õli ja elektrit. Näiteks: kas on vaja alumiiniumist, mille tootmine nõuab palju energiat, teha purke, milles on coca-cola ja õlu? Ons meile vaja elektrisidrunipressi? (Mul on selline kapis ja korjab tolm.)

Kevadeti juhatakse suur osa veest veejõujaamadest mööda, sest ei jõuta seda ära kasutada. Mõeldakse, kui keegi tark leiutaks mooduse seda energiat ära kasutada ja säästa sügiseni! Metsades on risu ja oksid, mis ainult mädanevad ja ka see on puhas energia raiskamine!

– Nii see on. Kuna käesoleva konverentsi põhiprobleemiks oli: Balti vähemused, siis arvasin, et selline teema on kõige sobivam. Ettekanne toimus ju täispleenumile ja oligi mõeldud nagu sissejuhatuseks neile probleemidele, mida rida balti teadlasi konverentsil käsitlesid juba väga erinevate ja konkreetsete eriprobleemide kuju.

– Sa ütlesid oma ettekandes, et vähemuste probleem on oma sisult enamusrahva ja teiste rahvuslike vähemuste vahelkordade probleem.

– Muidugi on vähemuste uurimine oluliseks eelduseks, et juba praegu ja samuti tulevikus suuta vältida meie ajastu suuri ja põhilisi konflikte. Teoreetiliselt on aga kergem mudelid uurida väiksemate gruppide ja ühiskondade juures. Eesti kultuurautonoomia oli ainulaadne eksperiment ja rahvusvaheliste uurijate huvi selle mudeli vastu on aiva kasvamas. Vähemusrhuvuste kulturomavalitsuse seadus kehtestati Riigikogu poolt 12. veebr. 1925. Seaduse järele nimetati vähemuseks rahvuslikku gruppi, mille suurusse pidi olema vähemalt 3000 isikut. Saksa, vene ja rootsi rahvusi nimetas seadus aga nimedipi. 1922. a. rahvaloenduse alusel oli tookord Eestis 91.109 venelast, 18.319 sakslast ja 7.850 rootslast. Kuigi seaduses mainimata, alustas ka juudi autonoomia tegevust 6. juunil 1926. Eesti Vabariigil ei olnud hiljem enam mingeid probleeme oma vähemustega.

Õli on niipalju tuntud paheid ja ma ei usu, et on ühtki tuumajõu vastast, kes eelistaks õli. Õli leiu-kohtadel põletatakse ära suurel määral loodusgaasi ilma seda kasutamata. Seda gaasi saaks transporteerida kütteks. Ma ei usu, et gaas oleks väga hea lahendus, aga siiski parem kui õli või tuumajõud.

Eelnevast järgneb iseenesestmõistetavalt teine küsimus: kuidas Sina näed energiaprobleemi lahendamise võimalusi tulevikus?

Seega min ülesin eelpool on ju küsimus peaaegu vastatud. Esiteks me saame palju kokku hoida kodudes ja tehastes ning muidugi transpordis. Vähendame lennukite ja autosõite rongi ja laevasõitude arvel. Võibolla, et tuleks ka ümber mõelda Rootsi tootmise küsimuses. Rootsi näiteks eksporteerib suurel hulgal paberimassi, mille tootmine nõuab suhteliselt palju energiat ja metsa, aga vähe tööd. Kui selle massi tootmist vähendada, siis jääb puid üle kütteks. Paberimassi ümbertöötamine papiks ja paberiks nõuab võrdlemisi vähe energiat ja annaks palju töö- ja võimalusi ning kaotaks tööpuudust. Päikese soojust saab ära kasutada otse ja elektricellide kaudu ja on vaid vaja välja nuputada efektiivsem moodus. Tuule jõud

A. 1963 külastas Ferenc Nagy koos Vaba Eesti Komitee esimehe Aleksander Kütiga Stokholmi. EDU andis sellel puhul nende auks eine, millisel puhul juuresolev pilt on võetud.

Vasakult: A. Küt, A. Mark, E.J. Nõmmera, F. Nagy, V. Muld, E. Uustalu, A. Kompus ja E. Eriksson, kes oli Rootsi Centerpartei ja Rahvusvahelise Tsentrikubi esindaja.

ga. See võibolla kinnitab minu viimases ettekandes toodud väidet, et kultuurautonoomia suunab ja seob rahvusgruppi aktiivse sissepoole, toetused ja ressursid jaotatakse näit. autonoomia oma organite poolt jne. Mitmekultuurilise praktilise teeb seda aga riik ülevallalt alla ja konfliktivõimalused on siin suuremad.

– Sa oled ilmselt õnnelikult olukorras võides vähemuste uurimisel kasutada nii Eesti Vabariigi, nüüd ka Kanada ja samuti Rootsi materjale ja kogemusi?

– Nii see on. Kanada ja USA on eriti sobivad assimileerimispoliitika vaatluseks, Rootsi uus reform põhineb mitmekultuurilise põhimõtte, Eesti Vabariigi kogemused on aluseks kolmandale mudelile – kultuurautonoomia probleemistikule.

Vestles: Arvo Horn

IPU president Ferenc Nagy surnud

Rahvusvahelise Põllumeeste Uniooni (IPU) asutamisel a. 1948 olid juhtivalt tegevad kolm värvikat eri maade agraarpoliitikut: Stanislaw Mikolajczyk Poolast, George M. Dimitrov Jugoslaaviast ja Ferenc Nagy Ungarist. Nende energilisel juhtimisel koondas IPU enda ümber suure osa Kesk- ja Ida-Euroopa liberaalseid agraarparteid ja võitlus liikmerahvaste iseseisvuse taastamise eest oli aktiivne.

EDU on kuulnud IPU liikmesorganisatsiooniks üsna algusest peale ning eestlastel on olnud kõigi nende kolme silmapaistva poliitikuga kokkupuutumisi.

Stanislaw Mikolajczyk, IPU president kuni oma surmani, oli vitaalne rahvamees, sealjuures äärmiselt visa, põhiliselt tundeinimene – sarnanes mõnevõrra meie Rudolf Pennole.

G.M. Dimitrov otse kees energias ja julgusest. Teda on nimeta-

tud oma erakonna „piitsaks”. Peasekretärina IPU-s oli ta seda kindlasti.

Pärast Mikolajczyki surma sai endastmõistetavalt IPU juhiks Ferenc Nagy, eelmistest tasakaalukam, jahedam, aristokraatlikum. Ometi võis temagi minna ärevaks ja isegi kuumaks, seda võisime märgata IPU kongressil Pariisis a. 1956, milline langes ajalisele ühtlasele ülestõusuga ja kajastus Pariisis elaval ungarlastest kongresslaste juures.

IPU oli oma tegevuse rajanud oluliselt USA majanduslikule toetusele. Selle ärilangemine vähendas tegutsemisvõimalusi. Just nüüd on kavas uute tegutsemisteede otsimine. Halvenenud tervise tõttu oli F. Nagy presidendi koha vabaks annud. Nüüd, kus võitlusväljalt lahkunud viimane sellest väga värvikast kolmikust, on jäädavalt lõppenud IPU tegevuse esimene ja hoogne periood, mis kestis suurtes joontes veerandsada aastat.

EDU-I oli õnn olla sellel perioodil kaasas, kusjuures meie esindajateks keskuhatustes on olnud Johannes Kiskar ja pikemat aega dr. Elmar Järvesoo, kes praegu on üheks abipresidendiks. EDU mälestab neid kolme IPU suurt juhti suure austuse ning tänuga. Oleme veendunud, et nende panus IPU-s on teeninud rahvaste vabaduseidee teostamist.

Aksel Mark

Poliitiline TSENTRUM

Vastutav- ja peatoimetaja:

A. Mark

Toimetust:

A. Martinson, I. Martinson
V. Muld, E. Penno, K. Vahtras

Juubilar EDU-s a. 1979

REIN KÄSPER 50 a. 14. augustil. Rein Käspär on endine EDU noorteseekretär ja praegu keskuhatuse liige.

EDITH AINSAAR 70 a. 24. augustil. Kuulub Lääne-Rootsi osakonna liikmeskonda.

ARNOLD MARVITS 75 a. 24. septembril. A. Marvits on olnud EDU esindajaks palju aastaid Internatsionaalses Põllumeeste Unioonis, EDU USA osakonna abiesimees ja keskuhatuse liige.

TOIVO LAANEMÄE 60 a. 6. oktoobril. EDU keskuhatuse liige Vancouveris.

AINO KÄSPER 80 a. 6. oktoobril. A. Käspär on EDU auliige ja kauaaegne laekur.

MAIE JÜRISOO 40 a. 18. oktoobril. Endine EDU noorteseekretär ja keskuhatuse liige.

LINDA VELBRI 75 a. 4. detsembril. L. Velbri on aktiivne liige EDU Lääne-Rootsi osakonnas.

ERIKA JÜRISSE 70 a. 26. detsembril. E. Jürisson kuulub EDU revisjonikomisjoni.

LEO ROOTS 70 a. 29. detsembril. Kuulub Rootsi osakonda.

on praegu uurimise all ja samuti turba kasutamine. Kasutamata on ka lainete jõud ja maa sisemine soojus.

Sellisteks uurimisteks on vaja raha ja ma usun, et seda oleks just nende probleemide uurimiseks rohkem vaja kui tuumajõu uurimiseks.

Alternative on palju ja just see ongi kõige sümptaatsem omadus, sest kõige energiaallikad on omad paha.

Miks me peaksime soendama oma korteri nii komplitseeritud protsessi läbi, mida on aatomite katki lõomine, kui seda saab teha tule kaudu? Kui kaua on inimene tuld tunnud? Ja kui vanad on tuulikud, millede abil saab mehaanilist jõudu? Kui kaua on olnud veejõujaamad, mis toodavad elektrit? Nendele vanadele tuntud energiaallikate printsiipidele ja päikesesoojusele on vaja ehitada moodne tehnoloogia!

Natalie Kääriku juubeliks

Vestlus lauljatariga ja paar sõna Upsala eestlaste poolt

Kogu pagulasaja jooksul on lauljatar Natalie Käärik olnud üks Upsala eestlaskonna kesksemaid kujusid. Ta on esinenud korduvalt laulusolistina, klaverisaatjana ja vajaduse korral ka koorijuhina küll kontserdil, aktusel või seltskondlikel koosviibimisel. Upsala Eesti Selts valis hiljuti Natalie Kääriku oma auliikmeks.

18. augustil tähistab Natalie Käärik oma 75. sünnipäeva. Kasutame juhust talle mõningate küsimuste esitamiseks.

— Millal tekkis sul huvi muusika vastu?

— Juba lapsena. Minu isa, kes oli 15 a. kooliõpetaja mängis viiulit ja klaverit, mida ta õpetas ka meile, lastele.

— Millal ja kus alustasid õpingute?

— Klaverit õppisin juba kodus isa juhatusel. Kui aga koolis pidin ka solistina esinema, siis töötasin kõvasti muusikaõpetaja Simonsoni juures. 1922–24 õppisin klaverit oma kooli muusikaõpetaja Karl Grünvaldi juures. Tema soovitusel sain ka „Ugala“ teatri opereti solistide ja koori repetiitoriks. Pärast kooli lõpetamist õppisin klaverit 1926–27 Dresdeni konservatooriumis klaveriõpetaja Schneide juures.

— Millal alustasid esinemistega?

— Tegelesin klaveri ja laulu alal juba õige varakult kooli ajal, esinedes nii solistina kui ka klaveril saatjana, küll koolipidudel kui ka väljaspool. Samuti laulsin kaasa kohalikus Ap. Õigeusu kirikukooris. Suureks elamuseks oli mulle, kui pidin „Ugala“ teatriga esinema (see oli vist Paistus) subretina koos Agathon Lüdiga operetis „Onuopug Bataaviast“, kuna peaosaline oli haigestunud. Laulude meloodiad olid proovidel repetiitorile pähe jäänud, teksti ja tantsumõtet õpetas Lüdigi enne esinemist selgeks. Esinemine õnnestus imehästi ilma ühegi orkestriproovita ja sügiseks oli mul Lüdiga vahendusel subreti koht „Estonia“ teatris valmis ootamas!

— Kelle juures veel oled laulu õppinud?

— Laulu õppisin kooli ajal Viljandis tegutsenud, endise Leipzigi lauluõpetaja Blossfeldi juures. Kooli lõpetamise järele tuli pikem paus esinemisel, kuna Kõsti perenaisena ei jäänud aega selliseks tegevuseks. Aastal 1935 oli mu lauluõpetajal Blossfeldil mulle suur palve – et esineksin tema õpilaste kontserdil. Sellele kontserdile ettevalmistamiseks sõitsin Tallinnast tuntuks ooperi lauluõpetaja Armada Degli Abbatti juurde, kes tegi minust mõne tunni jooksul koloreetisopran! Esinemine kontserdil õnnestus oivaliselt, arvustus oli hea. Sellest julgust saanud otsustasin proovida oma lapsepõlve unistuse teostamist – konservatooriumi lõpetamist laulu alal.

— Kuidas toimus ettevalmistus konservatooriumi sisseastumiseks?

— Konservatooriumi sisseastumiseksamitele ettevalmistamiseks pöördusin muusikute abelupaari Hella ja Priit Ardna poole. Priit võttis teoreetilise ettevalmistuse oma peale, hääleseade ja lauluõpetamine jäi Hella Ardna hooleks. Nende suure töö ja vaeva tulemusena sooritasin konservatooriumi sisseastumise eksamid kõrgemale

Natalie Käärik

kursusele häda hinnatega. Lõpetasin Tallinna Konservatooriumi kahe aastaga omandades diplomimeeritud helikunstniku diplomimais 1939.

— Siis aga tulid varsti okupatsioonid ja põgenemine. Kuidas läks siis?

— 1944. a. sõjakeerises sattusin jälle Dresdeni, kus täiendasin ennast laulu alal lauluõpetaja prl. Schlaufi stuudios. 1945. a. Rootsi jõudes õppisin veel klaverit Olav Rootsi juures ning laulu abielupaar Janssonite juures Stockholmis, enne kui siin Upsalas muusikaõpetajana tööle asusin.

x

Lisan sellele paar sõna Upsala eestlaste poolt.

Rootsis on Natalie Käärik elanud kogu aja Upsalas, kus ta oma „igapäevast leiba“ on teeninud klaveri- ja lauluõpetadagooana, alates a. 1947 peamiselt siin NTO poolt korraldatavatel muusika-kursustel, kus ta töötas pikemat aega üldiselt tunnustatud õppejuhina. Peale selle on tal olnud palju eraõpilasi laulu ja hääleseade alal mitmest Upsala eliid-koorist.

Eelmiste tähtpäevade puhul on juubilariist kirjutatud mitmed muusikaala asjatundjad (Ulla Fichtelius Upsala rootslaste poolt, H. Kiisk ja A. Viisimaa eestlaste poolt). Seekord lubatagu allakirjutatule laenata mõned read ühe tema klassikaaslaste kirjat juubilariile tema eelmise tähtpäeva puhul, sellega viies teda korra tagasi tema lapsepõlve Kunglasse, kaunisse Mulgimaa pealinna Viljandisse:

„On kõneldud ja kirjutatud palju Su elukäigust ja Su edusammudest muusikapõllul, nii muusikaalu rikastumisel Viljandis kui ka võrsil, Upsalas olles. Juba kooliajal hoovas igast Su näpugaast annet ja kutsumust muusikale. Oli see klaverisaade hommikuühepälvustel või valsihelid suured vahetunnid, oli see koolipidudel esitatud muenneti või lauluseade, või troostivad helid meie hulgast noorelt lahkunud klassikaaslaste ärasaatmisel – Sind jätkus igale poole. Sa jagasid oma ooskut ja annet lahtel käel. Ole tänatud nende elamuste eest koolipäigist!“

UPSALA

Eesti keel Upsala ülikoolis

Jätkuvalt tuntakse Rootsi kõrgemates õppeasutustes huvi eesti keele õppimise vastu. Läänud õppeaastal sooritasid Upsala ülikooli soome-ugri keelte kateedri juures A taseme eksami järgnevad üliõpilased: Ene Kiviloog Karlstadist, Helena Kiviloog, Kaarel Kiviloog, Miky Kõks, Uno Simm (kõik Örebrost), Hilja Põllupüü Frövist, Helinä Marandi Upsalast, Georg Metsalo Saltsjö-Boost ning Helmi Männik Stockholmist.

Soome keelt õppivaile üliõpilastele korraldatava sugulaskeskele kursuse raames on eesti keele eksameid omandanud Anitta Eklof, Piijo Heikinen, Olli Lappi, Leena Mannonen-Rudka, Catherine Mäkelä (kõik Upsalast) ning Britt Gustafsson Sigtnast.

B taseme jätkukursuse eksamid sooritas Helinä Marandi Upsalast ning Georg Metsalo Saltsjö-Boost.

Kümnekonnal üliõpilasel jäi enne suvepuhkusele minekut mõni arvestus oendamata.

Eesti keele õpetuse informatsioonikoosolek A, B ja C taseme üliõpilastele toimub neljapäeval 30. augustil kell 18.00 humanitaar- ja ühiskonnateaduste hoone (HSC) auditoriumis H 339, Kyrkogårdsgatan 10, Upsala.

Teateid õpitegevuse kohta saab: Finsk-ugriska institutionen, Box 513, 751 20 Uppsala, tel. 018/15 54 00.

Kes? Kus?

* Dr Mai Kaigas tähistas oma 50 aastast sünnipäeva 1. augustil Stockholmis.

* Mehaanikainsener Uno Uudelepp, kes töötab Sunroc Energy KB, Malmös, tähistas oma 50 aastast sünnipäeva 17. augustil Landskronas.

Ole tänatud ka nende elamuste eest, mis Sa meile siin Upsalas oled pakkunud!

x

Natalie Käärik, neiuõpõle nimiga Sääsk, on sündinud Viljandis. Lõpetas Viljandi linna tütarlaste gümnaasiumi 1924. Abielus varsti selle järele Kõsti veski omaniku Alfred Käärikuga ning asus elama Kõstisse (asub Viljandi linna külje all). Neile sündis kaks last: tütar Inga ja poeg Erko Aarne. Sõjakeerises sattus Natalie Käärik kahe koolialase lapsega Saksamaale, kust 1945 pääses Rootsi, kus asus elama Upsalasse. Abikaasa jäi maha kodumaale, aga ka temal võimalus hiljem, pensioni-ikka jõudnult, pääseda perekonna juurde Rootsi.

Vaatamata seljataha jäetud aastate arvule jätkab Natalie Käärik praegugi veel oma muusikalist missiooni kaasmaalaste hulgas – ta on oma peale võtnud ESTO 80 laulude õpetamise kohalikele lauluhuvilistele. See on tähelepanu ja tänu väärt ning seda hindavad kõik väga kõrgelt. Seile töö jätkamiseks soovime juubilariile jõudu ja jätkuvalt head tuju ja tervist.

K.V.

Upsalas, augustis 1979

Prof. Bertil Ohlin tervitamas Eesti Liberaaldemokraatlikku Koondist 10. a. juubeli puhul Eesti Rahvusnõukogu ruumes. Vasakult: prof. H. Perlitz, B. Ohlin, A. Rei, A. Varma, Staffan Hedblom, Erik Saare ja Janis Breikss.

Mälestades Bertil Ohlini

Juba Teise Maailmasõja ajal toonitas Bertil Ohlin korduvalt: „Hitleri-Saksamaa on a k t u a l n e o h t Rootsile ja kogu Lääne maailmale, Soviet on aga p o t e n t s i a l n e o h t tulevikus“. Hitleri-Saksamaa kokkuvarisemise kadus aktuaalne oht, kuid Soveti potentsiaal oht püsib. See maailmapoliitiline konstellatsioon oli pidevalt Bertil Ohlini teadvuses ja seetõttu oli ta veendunud demokraadina Soveti poolt ikestatud rahvaste sõber. Ta esines korduvalt balti ja eesti organisatsioonide poolt korraldatud koosolekutel, demonstratsioonidel ja aktustel. Ta valiti juba aastaid tagasi Balti Komitee auliikmeks. Oma mälestusraamatus „Socialistisk skördeit kom bort“ puudutab ta mitmes kohas Soveti anastuspoliitikat, Balti riikide küsimust ja balti sõjaväelaste väljaandmist Rootsi. Baltlaste väljaandmise otsustamist analüüsides paljastab ta halastamatu otsekohesusega mõningate kaasministrite nahaalseid manipulatsioone, mis kujunesid otsustavateks asjaoludeks tolle Rootsiile nii häbiäärse otsuse tegemisel ja teostamisel.

Faktide austamine ja tõelise olukorra kaane analüüsimine olidki aluseks Bertil Ohlini teaduslikule tööle, mida hinnati kogu maailmas, ja samuti tema poliitilisele argumentatsioonile. Bertil Ohlini poliitiline antagonist Tage Erlander kirjutas tunnustavalt, et Bertil Ohlin esitas oma ühiskondlikku arusaamist sellesel, et see sundis ka meid teisi pretseerima oma maailmavaatelist seisukohti.

Professor Bertil Ohlin oli Euroopa juhtivaid majandusteadlasi ja ta sai alles paar aastat tagasi Nobeli auhinna, mida ta jagas tuntuud Briti majandusteadlase James Meade'ga.

Kuid prof. Bertil Ohlini tähtsus Rootsi ühiskonnas on suurim siiski poliitilisel alal. Ta oli sõja ajal kaubandusministriks koondusvalitsuses ja hiljem oli ta 23 aastat Rahvaerakonna (Folkpartiet) esimeheks ja valitsuse opositsioonijuhiks. Bertil Ohlini kõitev isiksus, erakordselt suur teadmiste varu ja briljantne intellekt olid tema poliitilise edu pandiks. Bertil Ohlini juhtimisel tõusis Rahvaerakond suurimaks opositsiooniparteiks ja oli tõhusaks teguriks Rootsi poliitilise, ühiskondliku ja majandusliku elu kujundamisel. Bertil Ohlinil oli pikaajal po-

liitilisel teekonnal ka tagasilööke ja mõonaperioode. Üheks selliseks oli tööpensioni (ATP) hääletamine, kus Bertil Ohlini vabaduse paatos jäi alla mammona kumramdamise maaniale.

Vabadus, demokraatia ja liberalism on olnud Bertil Ohlinile kõige olulisemateks väärtusteks tema poliitilises maailmavaates ja tema töös ja võitluses. Vabaduse paatos tõi Bertil Ohlini ka Balti riikide vabadusvõitlejate ridadesse. Bertil Ohlinil oli eestlaste hulgas palju sõpru.

Heinrich Mark

†
Balti Komitee auresiidiumi liige
Balti rahvaste vabadustaluste
väsimatu kaitsja

Prof. Bertil Ohlin

Mälestab
Balti Komitee

†
Meie armas

JUHAN PÜTSEP

* 6. aprillil 1923 Võrus
† 8. augustil 1979 Ö. Ämtervikis

EMA
ERVIN JA LIIDIA
PEETER PIRET

Leinateateid

Voldemar Ferdinand Hinrikus suri 17. juunil Keene's Ontario osariigis Kanadas. Ta oli sünd. 27. nov. 1906 Tallinnas.

New Yorgis asuva Ülemaailmse Eestlaste Keskesinduse esimees Alfred Jakobus Anderson suri 30. juunil Fort Lee's New Jerseys. Ta oli sünd. 22. nov. 1901 Vana-Suislepa Viljandimaal.

Nato ei ähvarda Soome julgeolekut

Soome ohvitseri hinnang

Soome sõlmis 1948. a. tugeva surve all N. Liiduga vastastikuse sõpruse-, koostöö- ja abistamislepingu, mida on kahel korral pikendatud. Lepingu järgi Soome kohustub kas üksi, N. Liidult abi vastu võttes või koos N. Liiduga kaitsma oma territooriumi, kui Saksamaa või selle liitlasriigid katsuksid Soome kaudu tungida kallale N. Liidule.

Aastate jooksul on väga palju selle pakti ja ta tähenduse üle kirjutatud erinevatest vaatenurkadest. Hiljuti avaldas aga Soome peastaabi erukolonel, mag.fil. **Tauno Kuosa**, Helsingis ilmuvas õhtulehes „Ilta-Sanomata“ artikli, kus ta vaatles Soome-Vene pakti vaatekohast, millele seni on omistatud vähe tähelepanu.

Kuosa esitas kaks küsimust:

1) kas võimalikul läänepoolsele kallaletungijal, s.o. NATO-l, on tungivat vajadust rünnata N. Liitu Soome Lapimaa kaudu ja

2) kas NATO-l oleks küllaldasid jõude niisuguse kallaletungi edukaks läbiviimiseks?

Soome kolonel konstateeris oma analüüsis, et niisuguse kallaletungi sihiks saaksid olla ainult Murmansi alal asuvad laevastiku ja õhujõudude tugipunktid ning nende ühendusteed lõuna poole. Kuosa leidis aga, et kuna Bodö alal asuvast Norra sõjaväe rahuagastest peatugipunktist Murmanskini otseteed, osaliselt Soome territooriumi kaudu, 750 kilomeetrit, Norrast Soome territooriumi kaudu kõige lühemat teed, nimelt Kavajõelt, 300 kilomeetrit, otse Norra-N. Liidu piirilt aga, nimelt Paatsjõelt, ainult 150 kilomeetrit, on maa kaudu läbi Soome territooriumi Murmanski ala vastu teostatav lääneriikide kallaletung vaevalt tõenäoline.

Teisele küsimusele, nimelt kas NATO-l on küllaldasid jõudusid eelpool skitseeritud kallaletungi teostamiseks, vastas Kuosa oma artiklis kategooriliselt eitavalt. Tema arvates ründavate jõudude peaosaks peaks olema norralased. Kuosa hinnangul on aga Norra võimeline mobiliseerima umbes 200.000 meest, kellest 80.000 vajatakse kohalikuks kaitsmaks. NATO võib omalt poolt anda ainult 10.000 meest eri rahvus-test.

Kuosa väidab, et Soome on võimeline mobiliseerima 700.000 (!) meest. Nendest oleks võimalik patsata nii suur osa Soome Lapimaa kaitsesse, et soomlastel oleks sääl arvuline ülekaal. See hinnang on küll tohutult liialdatud. Hea, kui Soome suudab pooleldi nimetatud arvust mobiliseerida.

Soome ohvitser leidis ka üldiselt, et tänu relvastuse tehnilisele arengule, on Skandinaavia strateegiline tähtsus rahvusvahelises poliitikas kahanemas. Enamus lääne sõjalistest asjatundjatest on siiski vastupidisel arvamusel.

Iseasi on veel see, kuidas N. Liidu sõjaline juhtkond Põhja-Euroopa olukorda hindab, ning see, et N. Liit ei ole riik, kes lepiks ainult kaitsega „halbade“ lääneriikide vastu, vaid kommunistlikku maailmarevolutsiooni – olgu et ajuti ka takistite taganemistega – teostav agressiivne riik.

Kuid vaatamata Kuosa põhjenduste osalisele üheksküsele ja nõrkustele, tema põhiline tähelepanek, et NATO-l ei ole vajaduse s.t. kolmanda maailmasõja

korral küllaldasid jõudusid kallaletungi teostamiseks maa kaudu läbi Soome territooriumi N. Liidu vastu, on siiski huvitav.

Kuid neid, kes on pidanud niisugust lääneriikide rünnakut võimalikuks, on teatavasti ikkagi väga vähe. Osaliseks tõendiks sellest on Ameerika Ühendriikide juba pikemat aega kestnud väga reserveeritud ja passiivne hoiak Põhja-Euroopas. Senisest rohkem tähelepanu peaks aga omistama N. Liidu ja tema liitlasriikide pidevale õõnestustööle kõigil põhjamaadel – see valmistab ette hiljem teostatavat poliitilist edasitungi.

Arvo Pärdis põleb meistrite tuli

Seppo Heikinheimo on „Helsingin Sanomates“ 3.8.79 kirjutanud ülistava arvustuse **Arvo Pärdi** kontserdile, mis toimus **Kuhmo** muusikafestivali raames. Teatavasti ei lubatud komponisti ennast sellest kontserdist osa võtma sõita soveti võimude poolt.

Toome siin arvustuse tõlkes.

Arvo Pärdis põleb meistrite tuli

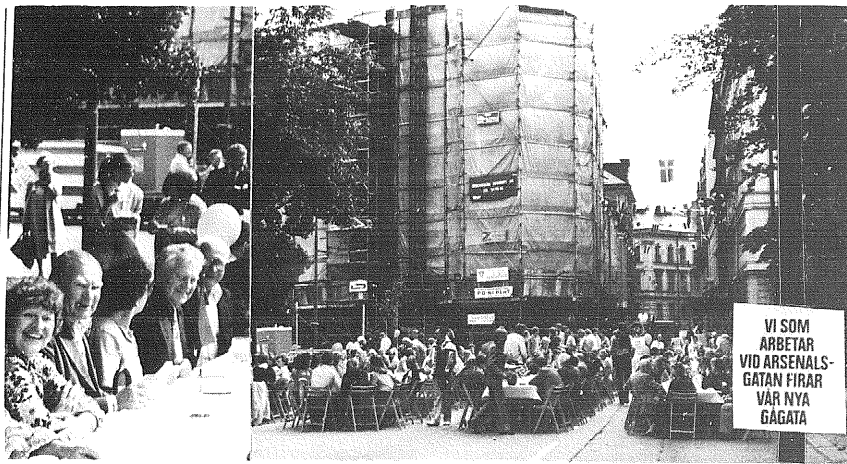
Veel kolmapäevani (1.8.79) Arvo Pärt oli helilooja, kelle tõelisest kvaliteedist Soome kontsertpublikul valitsevate tingimuste tõttu oli üpris hämar ettekujutus. Kuhmo kammermuusika festivali teene on, et peaaegu tuhat soomlast said oma kõrvaga kuulda ja veenduda selles, et Arvo Pärt ei ole ainult N. Liidus vaid kogu maailmas üks neid harvu muusikamehi, kes sisendavad usku läänemaailma muusika arengusse.

Kui mõtleme lääne-maailma heliloomingu arengule Bach'i, Mozarti ja Beethoveni päevilt tänapäevani, näeme ilmeksimatult tendentsi meistrite vaimse mina vähenemise suunas; Igor Stravinski ja Dmitri Šostakoviši kuulesid juba ajalukku, ei ole järel enam kedagi, kellest võiks loota, et nad kasvavad esimeste kõrgusele.

Muidugi oleks enneaegne ja liialdatud võrrelda Arvo Pärti eelpool mainitud kahe meistriga. Kuid kuules Pärdi „Cantuse“ ja „Tabula rasa“ esitust tärkab usk: temas põleb tõesti endise aja meistrite tuli. Ta paistab ammen-davat otse ja vahetult sellest inimkonna ühisest, alateadlikust lademest, kust suured ideed on esile tunginud varemgi, jälle kord leides otsetee, tarvitsemata võtta abiks mingeid teoreetilisi ja stiililisi kõrvalkanaleid.

Aeg oleks nagu seisma jäänud

Pärdis muusika jõud peitub selles, et see sunnib unustama aja. On iseloomulik, et stiililine rõngas näib sulguvat. Bach'i ja Palestrina aegsed lätid avanevad uuesti. Arvo Pärt ei ole esimene, kes „tuleb tagasi“ Bach'i juurde, kuid ta on erakordne selles suhtes, et tema „tagasitulek“ ei ole stiililine edvistamine (tüüpiline näide: Igor

Kolmapäeval, 1. augustil muutus Arsenalsgatan - varasemalt üks Rootsi kõige rikutuma õhuga tänav - oma väga suure autoliikluse tõttu - suletuks autodele. Seda pühitseti sama päeva pärastlõunal suure, kohvi ja tordi söömisega ca 300 Arsenalsgatanil töötavate ja elavate linnlaste poolt, kes seda ise ka olid organiseerinud. Pildil vasakult Sigrd Karilaid, Heinrich Mark, Karin Berg, Aksel Mark ja Arvo Horm.

Tšehhoslovakkia ikestamise aastapäeva tähistatakse

Ida-Euroopa Solidaarsuskomitee (ÖESK) koos teiste organisatsioonidega korraldab traditsioonilise demonstratsiooni teisp., 21. aug. Humlegårdenis kell 18.00. Pühapäeval, 19. aug. toimub vaba Tšehhoslovakkia kultuuripäev Vitabergsparkenis kl. 14.00-16.00. Skansenis ei antud selleks võimalust, küll lubati seal korraldada N. Liidu kultuuripäevad, mis arenesid skandaaliks.

29. aug. toimub ÖESK korraldusel küsitlemisõhtu juhtivatele poliitikutele eri parteidest enne valimisi, nende seisukohtade selgitamiseks Rootsi Ida-Euroopa poliitika kohta, samuti inimõiguste olukorra kohta Ida-Euroopas. Koosolek toimub IOGT-NTO ruumides, Kungsgatan 23, kell 18.00.

ÖESK korraldas 11. -14. aug. poliitilise suvelaagri Värmdös.

* **Math. Alexander Raudsepp**, kes Eestis oli Valga Ühisgümnaasiumi direktor, tähistab oma 95 aastast sünnipäeva 20. augustil Willowdases Kanadas.

* **Jaan Kitsberg**, endine „Postimehe“ toimetaja, tähistab 25. augustil oma 75 aastast sünnipäeva Worcesteris USA-s.

* **Arno Raag**, endine „Postimehe“ toimetaja, tähistab oma 75 aastast sünnipäeva 26. augustil Floridas USA-s.

nii ka eelpool toodud seisukoht Arvo Pärdi muusika suhtes on täiesti subjektiivne. „Cantus“ ja „Tabula rasa“ võiks kirjeldada täielikumaltki kasutades teoreetilist terminoloogiat, kuid muusikast selline ülevaade annaks niisama vähe kui aastaaruanne ühe orkestri repertuaarist.

Eriti „Tabula rasat“ peaks esitama võimalikult laialdaselt, nii Soomes kui mujal, kuna selle teose atmosfääri on võimatu talletada helilindile. Kuid vajalike eelduste loomine selleks ei ole kerge.

Teose esituse teokssaamist tuleb lugeda kahtlemata Kuhmo festivali suurimale saavutuse hulka. Kunstilisel juhil Yoshiko Arail on hea nina kunsti asjades!

A. Künigi teos Balti riikidest ilmus soome keeles

Tampere asuv soome kirjastus „Kustannuspiste“ (= „Kirjastuspunkt“) on avaldanud luksusköites **Andres Künigi** uue Balti riike käsitleva raamatu pealkirja all „Unelma vabapõlvest. Passiivinen vastarinta nyky-Baltiassa“.

Selle 307-leheküljelise kaardi ja rikkalikult fotodega varustatud teose on soome keelde tõlkinud **Antti Virtanen**. Kirjastaja on täiendanud Künigi teksti 126 lehekülje võrra Eestist, Lätist ja Leedust läänemaailma saadatud või teiste dokumentidega. Nende hulgas on ka kolm president K. Pätsi poolt Venemaalt saadetud kirja. Teose alguses on terve lehekülje suurune K. Pätsi pilt.

A. Künigi teos on „Kustannuspiste“ poolt juba alustatud Vabadussõja kolmandaks osaks. Esimesed kaks on Bror Laurila „Tee Talvesõtta“ ning Aleksander Solženitšõni „Vangilaagrite saarestiku“ V, VI ja VII osa.

Inimvabaduste konverents Luzernis

Euroopa Inimvabaduste ja Rahvaste Enesemääramisõiguse konverents toimub 24.-26. augustini Luzernis, kus ka kõik varajasemad konverentsid on toimunud. Konverentsi avab 24. aug. Šveitsi rahvusnõunik dr. Edgar Oehler St. Gallenist. Peateetkandega esineb dr. Otto von Habsburg, Euroopa-parlamendi uus liige ja kauaaegne Pan-Euroopa president. Tema kõne teemaks on: Hitler-Stalini pakt ja vabaduse kaotus Ida-Euroopas. Prof. Ermacora Viinist käsitleb poliitilist olukorda satelliitmaades ja Helsingi kokkuleppe kajastusi. Krahv Bethlen käsitleb Ida-Euroopa majandusprobleeme. 25. ja 26. augustil esitavad suur arv referente ülevaateid Ida-Euroopa erimaade kohta koos värskemate informatsioonidega inimõiguste rikkumiste kohta kaasaarvatud ka Balti riigid.

Balti Komitee esindajana võtab konverentsist osa BK sekretär Anders Larsson. ERF esindajana sõidab Luzerni esimees Endel Krepp. Luzernis toimub ka WACL Euroopa regionaalse liidu juhatuse koosolek.